

Taal begint thuis

Ervaringen, inspiratie en tips
voor samenwerking tussen scholen en ouders
voor meer taalstimulering thuis

Colofon

Dit is een uitgave van het programma-bureau Beter Presteren, Rotterdam.

De tekst is gebaseerd op onderzoek door Martine van der Pluijm in het kader van haar promotieonderzoek 'Thuis in Taal' bij het Kenniscentrum Talentontwikkeling van Hogeschool Rotterdam. Aanvullende informatie is verzameld tijdens de uitvoering van het project Meer Taalplezier in Rotterdam van Stichting Wereld-leren. De gegevens die gebruikt zijn, zoals citaten van leerkrachten en ouders, zijn afkomstig van vragenlijsten, interviews, observaties, workshops en gesprekken met deelnemers aan het onderzoek en het project. Hiervoor is samengewerkt met het projectteam van Stichting Wereld-leren.

Tekst

Martine van der Pluijm

Redactie en eindredactie

Anne Bos en Annette Diender

Foto's en vormgeving

Atelier van de Verbeelding

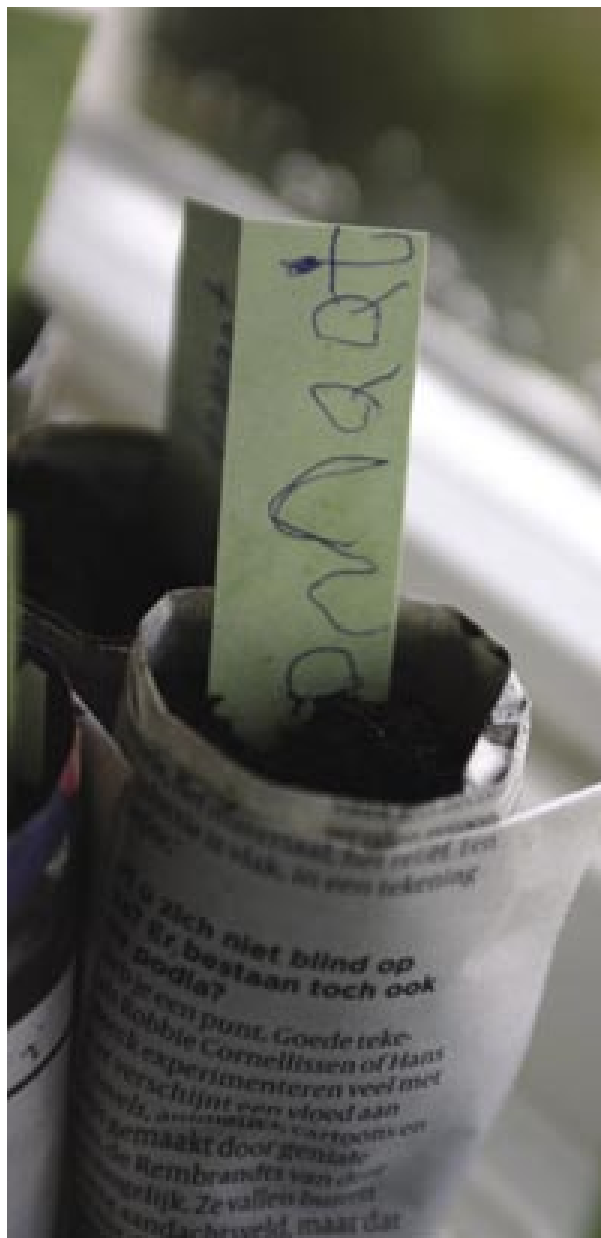
Drukwerk

Veenman+

Oplage

350

Juni 2014

Inhoud

Voorwoord door burgemeester A. Aboutaleb	5
Inleiding en leeswijzer	7
Deel 1: Achtergrondinformatie	9
1. Ouderbetrokkenheid en taal: daarom!	11
2. Laaggeletterde ouders, wie zijn dat?	13
3. Laaggeletterde ouders, hoe bereik je ze?	21
4. Laaggeletterde ouders, hoe sluit je aan?	23
Deel 2: Aan de slag – een stappenplan	31
1. Stap 1: Bewustwording	38
2. Stap 2: Adoptie	45
3. Stap 3: Uitvoering	50
4. Stap 4: Borging	65
Tot slot	73
Literatuur	74

Voorwoord

‘Als je iemand iets vraagt te geven dat hij niet heeft, dan zal hij het niet geven’. Aan dit Arabische spreekwoord moet ik denken als ik hoor over de samenwerking tussen school en ouders. ‘We doen zoveel maar ze willen niet’, is een terugkerende uitspraak van scholen. Dit boekje werpt een ander licht op dit probleem: veel ouders willen wel, maar kunnen niet wat we ze vragen of begrijpen ons niet. Het laat ons zien hoe de communicatie tussen school en ouders beïnvloed wordt door taalproblemen bij ouders die onvoldoende herkend worden.

Voor mij persoonlijk is taal alles. Dat betekent niet dat het gemakkelijk was om thuis te raken in de Nederlandse taal. Ik weet uit ervaring hoe het is om de eigenaardigheden van de Nederlandse taal te leren en wat het is om in een laaggeletterde gezinssituatie op te groeien. Het is meer dan de moeite waard de taal eigen te maken, weet ik ook uit ervaring. Als je de taal doorgrondt, dan ken je een samenleving. Sterker nog: ‘Wie de taal van een vreemd volk beheerst is beschermd tegen de kwaden van dat volk’, zeggen we in het Arabisch. Taal maakt sterk. Het is een onmisbare sleutel.

In Rotterdam hebben we te maken met relatief veel laagopgeleide en laaggeletterde ouders die kennis en ervaring missen om hun kind te ondersteunen in het leren van de taal. Het belang is groot om met deze ouders samen te werken. Hiervoor zullen we ons moeten verdiepen in wie ze zijn en wat ze kunnen. Dat kan door letterlijk een kijkje in de keuken te nemen, op huisbezoek te gaan. Dan leer je ouders en hun taal thuis echt kennen. Met dit inzicht kunnen we bij hen aansluiten. “Het gaat erom wat wij kunnen betekenen voor ouders in plaats in plaats van andersom”, zegt Peter Koedood elders in dit boekje. Hiermee wil hij zeggen: bij onze ouders is de school eerst aan zet. Ik sluit me aan bij deze uitspraak. Dat betekent niet dat het gaat om eenrichtingsverkeer. Het gaat nadrukkelijk om het tot stand brengen van wederkerigheid. Ook ouders zijn aan zet. Voor veel ouders is deze uitnodigende hand van de school wel een voorwaarde om die stap te zetten.

Hopelijk inspireert dit boekje scholen de aansluiting te zoeken bij ouders en hen te vragen te geven wat ze kunnen. Opdat we kunnen samenwerken aan een taalrijke omgeving van kinderen.

Ahmed Aboutaleb, burgemeester van Rotterdam

**“Rotterdamse scholen nemen
ouderbetrokkenheid doorgaans
serieus. Het onderwerp ‘leeft’ en het
staat volgens respondenten goed op
het ‘netvlies’ van scholen.”**

De Kool & Severiens (red.), 2013¹.

Inleiding

Rotterdamse scholen maken werk van ouderbetrokkenheid. Het onderwerp staat op de agenda. Ondanks veel inspanningen blijft het lastig ‘moeilijk bereikbare ouders’ te betrekken bij school. Sommige ouders lijken niet in beweging te krijgen. Het contact met hen is lastig, vertellen leerkrachten. Het zijn vaak net de kinderen van deze ouders die ondersteuning nodig hebben. Een goede samenwerking tussen school en thuis zou hier verschil kunnen maken.

“Het benaderen van moeilijk bereikbare ouders vereist een innovatieve aanpak. Daarbij is het raadzaam dat scholen gezamenlijk optrekken en van elkaars ervaringen leren, zodat ze niet allemaal zelf het wiel hoeven uit te vinden”. De Kool & Severiens (red.), 2013².

In dit boekje bieden we ervaringen, inspiratie en tips om juist deze ouders te bereiken en de samenwerking met hen te bevorderen. Het uitgangspunt is taal. Want op veel scholen beheerst een deel van de ouders de Nederlandse taal nauwelijks of niet. In dit boekje willen we laten zien dat meertaligheid niet het grootste probleem is, maar dat de mate van geletterdheid bij ouders een belangrijke rol speelt.

Laaggeletterde ouders hebben moeite met lezen en schrijven en missen bovendien vaak ervaring met, en kennis over school en leren. Het is voor hen lastiger om hun kinderen te ondersteunen in hun (taal)ontwikkeling. Omdat ouders van primair belang zijn voor de taalontwikkeling van kinderen, is een goede samenwerking met de school vereist. Maar de afstemming tussen de leerkracht en ouders verloopt vaak moeizaam, door de verschillen in kennis en vaardigheden. Inzet van deze uitgave is te komen tot een betere samenwerking tussen school en thuis. Samen met ouders kunnen scholen meer ontwikkelingskansen bieden aan kinderen. Met name als er sprake is van een taalachterstand. Want taal begint thuis.

De bevindingen in deze uitgave zijn gekoppeld aan het promotieonderzoek ‘Thuis in Taal’ van Martine van der Pluijm van Hogeschool Rotterdam en het project ‘Meer Taalplezier in Rotterdam’ van Stichting Wereld-leren. In dit kader is op tweeëntwintig scholen informatie verzameld die in dit boekje gedeeld wordt. Het doel is leerkrachten, directies, maar ook bestuurders en beleidsmedewerkers te inspireren om met visie verder te werken aan het versterken van de banden tussen school en ouders. Onderzoeken tonen aan dat het kan en dat het werkt. Ook als het moeilijk is om elkaar te bereiken of elkaar te verstaan.

Leeswijzer

Dit boekje is opgedeeld in twee delen: in het eerste deel delen we achtergrondinformatie en ervaringen die zijn opgedaan op ruim twintig basisscholen in Rotterdam. In het tweede deel bieden we een stappenplan om zelf werk te maken van de samenwerking met ouders, wederom geïllustreerd met praktijkervaringen. Een cruciale eerste stap is het bewustwordingsproces van het probleem laaggeletterdheid en het belang van een wederkerige relatie tussen school en ouders. De laatste stap - borging van de aanpak - vraagt meer experiment. Juist die stap helpt de aanpak te verankeren, maar vraagt nieuwe kennis en structuur.

De geïnteresseerde lezer zal, al bladerend door dit boekje, een indruk krijgen van het probleem laaggeletterde ouders en van mogelijke oplossingen. Degenen die echt aan de slag willen met dit thema, raden we aan dit boekje grondig door te nemen en contact te houden met de schrijver over verdere ontwikkelingen.

Deel 1

Achtergrondinformatie

1. Ouderbetrokkenheid bij taal: daarom!

Taal is de sleutel in de ontwikkeling van kinderen. Niet voor niets wordt er in het onderwijsbeleid zoveel aandacht besteed aan taalvaardigheid. Veel scholen in Rotterdam hebben te maken met kinderen met een taalachterstand. Dat maakt dat de urgentie van goed taalonderwijs in Rotterdam nog sterker voelbaar is.

Het belang van de rol van ouders in het verbeteren van onderwijsresultaten is in Rotterdam niet onopgemerkt gebleven. Ouderbetrokkenheid doet ertoe en heeft een sterke invloed op de onderwijsresultaten van kinderen.

“Ouderbetrokkenheid kan achtergrondverschillen tot op zekere hoogte compenseren. De invloed is groter bij jongere kinderen. Onderzoek van Flouri en Buchanan (2004) heeft laten zien dat betrokkenheid van beide ouders van een kind van zeven jaar een impact heeft tot het 20e jaar. Op zevenjarige leeftijd is het effect van ouderbetrokkenheid op schoolsucces zelfs aanzienlijk groter dan het effect van schoolkenmerken.” Lusse, 2013³.

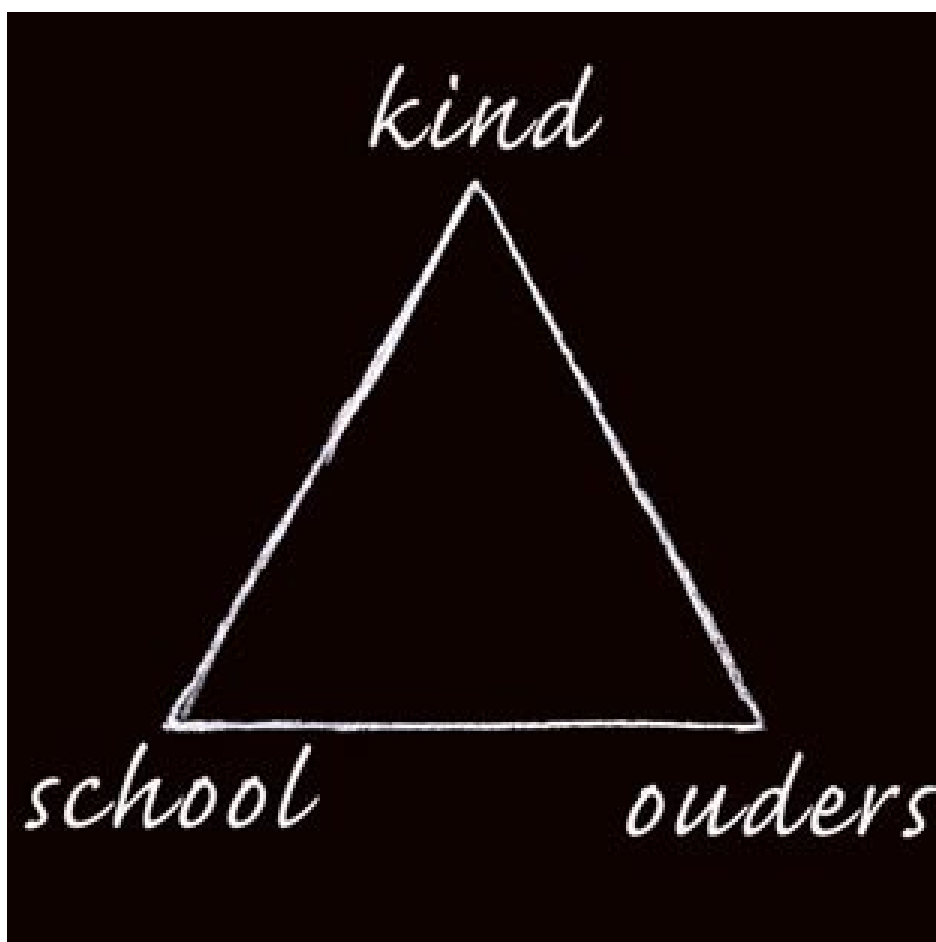
Taal begint thuis

Juist als het gaat om taal is de rol die ouders thuis hebben zo belangrijk. Taal begint thuis. Als ouders kampen met taalproblemen of kennis missen over taal, dan is extra ondersteuning van deze kinderen en hun ouders door school van groot belang. Onderzoeksresultaten van interventies gericht op het versterken van de taalondersteuning door ouders zijn bemoedigend. De meeste effecten zijn gevonden bij gezinnen waar sprake is van grote achterstanden. De leerkracht is een belangrijke spil in het bevorderen van ondersteuning door ouders⁴.

“Er is veel bewijs van de positieve impact van programma’s die zich richten op ouders en geletterdheid van kinderen. Doelgerichte inspanningen gericht op geletterdheid – zoals het trainen van ouders om specifieke leesvaardigheden te ondersteunen – heeft vaker en meer effect dan andere activiteiten. Juist het bewijs van family literacy programma’s is sterk, vooral bij de gezinnen met de grootste achterstanden. De effecten op de academische vaardigheden zijn aanzienlijk en zijn ook gevonden lang nadat de kinderen en ouders meededen aan de interventie.” (Vertaald citaat uit reviewstudie van Goodall & Vorhaus, 2011)⁵.

De driehoek school, ouders en kind

De samenwerking tussen school en ouders is een belangrijke succesfactor voor het bevorderen van taalvaardigheid van een kind. Deze samenwerking is niet altijd vanzelfsprekend. Van oudsher zijn scholen gericht op kinderen, veel minder op de ouders. Het gaat om een driehoeksperspectief (ouders, kinderen en school) en het verdiepen hiervan.

De driehoeksrelatie school, kinderen en ouders (Van Mulligen e.a. 2011)⁶.

2. Laaggeletterde ouders, wie zijn dat?

Laaggeletterdheid is een groot probleem dat nog onvoldoende gekend wordt. We kennen problemen van mensen die een andere taal spreken, maar problemen met lezen en schrijven zijn veel minder zichtbaar. Wat is laaggeletterdheid? Hoe groot is het probleem? En hoe herken je het?

Geletterdheid is het gebruiken van gedrukte en geschreven informatie om te functioneren in de maatschappij, om de eigen doelen te bereiken en om de eigen kennis en mogelijkheden te ontwikkelen. Laaggeletterdheid is het onvermogen daartoe⁷.

Goed kunnen lezen en schrijven is geen vanzelfsprekendheid. Het is ook vaak niet eenduidig of iemand laaggeletterd is of niet, ook al proberen we het probleem vast te pakken met definities. De verschillen tussen laaggeletterde ouders zijn groot. Sommige ouders kunnen bijna niet lezen en schrijven en hebben ook moeite met praten. Anderen hebben vooral moeite met lezen of schrijven van instructies, zoals de brief van school of de opdrachten van de leerkracht. Sommige ouders lezen informatie via e-mail, websites en Facebook helemaal niet, anderen vinden het moeilijk de kernboodschap te begrijpen. Veel laaggeletterden weten hun problemen met lezen en schrijven succesvol verborgen te houden voor de buitenwereld. Veel mensen schamen zich als zij informatie niet begrijpen.

Grote groep

Het gaat om een grote groep mensen. Recent landelijk onderzoek⁸ toont aan dat 1,3 miljoen volwassenen moeite hebben met lezen en schrijven. Dit is een op de negen volwassenen. Het aantal laaggeletterden in Nederland neemt bovendien toe. De meeste laaggeletterden zijn geboren in Nederland en hebben een lage opleiding. Eerder is onderzoek gedaan naar het aantal laaggeletterden in Rotterdam. Dit aantal bleek fors hoger dan het landelijke aantal. Het gaat om bijna honderdduizend Rotterdammers. Ofwel: een op de vijf volwassen Rotterdammers is onvoldoende taalvaardig om zich zelfstandig te redden in de samenleving⁹.

Taal thuis

Veel ouders op Rotterdamse scholen zijn dus laaggeletterd en een deel daarvan spreekt de Nederlandse taal niet goed. Dit is een belangrijk gegeven. Laaggeletterde ouders kunnen hun kind minder gemakkelijk ondersteunen, omdat ze de benodigde vaardigheden onvoldoende

1 op de 9
volwassen
Nederlanders is
laaggeletterd.

Tweederde is
autochtoon.¹⁰

In Rotterdam
gaat het om
1 op de 5
volwassenen.

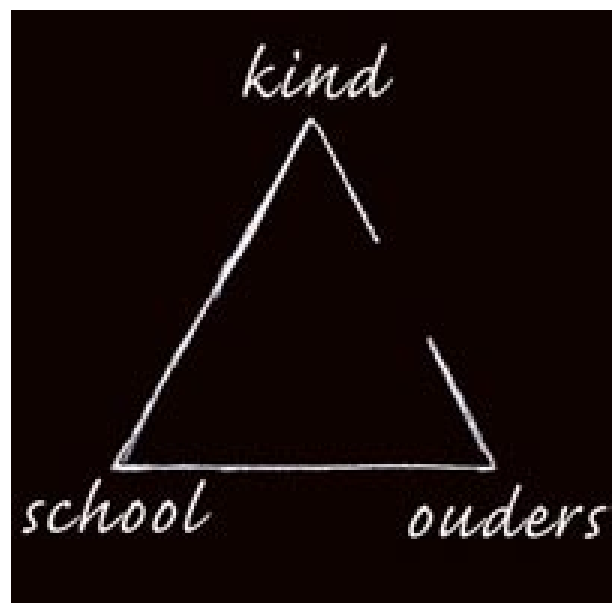

beheersen en kennis over taal en leren missen. Vaak zijn zij zich ook niet bewust van hun rol in de taalontwikkeling van kinderen. De kans op herhaling van het probleem is niet denkbeeldig: onderzoek toont aan dat kinderen van ouders met een lager niveau dan voortgezet onderwijs, de meeste moeite hebben met lezen¹¹. Het niveau van geletterdheid van de moeder kan een belangrijke voorspeller zijn van het geletterdheidsniveau van het kind. Juist bij de ontwikkeling van geletterdheid van kinderen is de rol van ouders thuis overtuigend aangetoond¹².

Het zal duidelijk zijn dat een laaggeletterde ouder weinig leest en schrijft thuis. Dat betekent dat in de directe thuisomgeving van het kind weinig boeken en kranten zijn. Schriftelijke en mondelinge taal gaan vaak hand in hand. Kenmerkend voor veel van deze gezinnen is dat er ook weinig gesproken wordt¹³. Het kind groeit op in een zogeheten 'taalarme' omgeving en heeft geen rolmodel om zich aan te spiegelen op het terrein van spreken, lezen en schrijven. In de eerder genoemde driehoek is minder of geen sprake van een stimulerende interactie. Om die cirkel te doorbreken, is het belangrijk om ouders te stimuleren om thuis veel te praten en veel vragen te stellen aan hun kind.

'Het praten thuis is het fundament voor de taalverwerving van kinderen. Als kinderen dit fundament missen, dan wordt het lastig dit in te halen en goed te leren lezen en schrijven. Op school is er onvoldoende aandacht voor deze basis.' Amos van Gelderen, lector Taalverwerving en Taalontwikkeling bij Hogeschool Rotterdam¹⁴.

De driehoeksrelatie gericht op taal tussen school, kind en laaggeletterde ouders: taalarme thuissituatie.

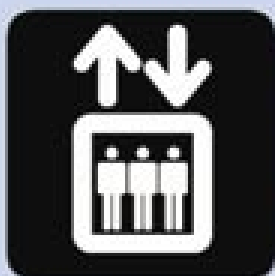
Schriftelijke communicatie van de school

Veel informatie over de school is schriftelijk en dat is lastig voor laaggeletterde ouders. De informatie van school staat bovendien vaak vol jargon: termen als Voor- en Vroegschoolse Educatie, technisch lezen, CITO-scores etc. Scholen veronderstellen dat ouders voldoende weten en kunnen lezen om deze termen te begrijpen, wat vaak niet het geval is.

Het lezen van het rapport van een kind is nog een stapje moeilijker: het vraagt niet alleen leesvaardigheid en kennis van het onderwijsjargon, maar ook cijfervaardigheid en kennis over wat er van het kind gevraagd wordt op school. Zeker voor laaggeletterde ouders is dit een extra drempel.

REKENEN	e	m	v	rv	g
Getalbegrip					
inzicht in de getallen tot 12	☐	☐	☐	☐	☒
inzicht in de getallen tot 20	☐	☒	☐	☐	☐
inzicht in de getallen tot 100	☐	☐	☒	☐	☐
Optellen/Aftrekken					
optellen/afrekken tot 20	☐	☐	☐	☒	☐
optellen/afrekken tot 20 (over het tiental)	☐	☐	☐	☒	☐
optellen/afrekken tot 100	☐	☐	☐	☐	☒
optellen/afrekken tot 100 (over het tiental)	☐	☐	☐	☐	☒
Vermenigvuldigen					
het uitrekenen van tafels	☐	☐	☐	☒	☐
automatiseren van tafels	☐	☐	☐	☒	☐
Meten					
Tijd	☐	☐	☐	☒	☐
Geld	☐	☐	☐	☒	☐
Rekentempo	☐	☐	☐	☐	☒
Hoofdrekenen	☐	☐	☒	☐	☐
Maken van vraagstukjes	☐	☐	☒	☐	☐
<u>Opmerkingen</u>					
Beoordelingstekst					

Ook aanwijzingen binnen school zijn soms voor ouders te ingewikkeld. Zie de onderstaande tekst bij een lift van de peuterspeelzaal.

Beste ouders en verzorgers van de peuterspeelzaal,
Wij vragen u alert te zijn bij het begeleiden van uw kind naar de peuterspeelzaal. Dit in verband met de veiligheid. Er kunnen bij de trap gevaarlijke situaties ontstaan wanneer peuters deze zonder begeleiding betreden. **Bedankt voor uw medewerking!**

Signaleren van laaggeletterdheid bij ouders

Laaggeletterdheid is niet altijd makkelijk te herkennen, zeker niet als ouders wel goed Nederlands spreken.

Signalen die kunnen wijzen op laaggeletterdheid zijn als de ouder:

- geen basisschool heeft afgerond of net wel;
- niet reageert op schriftelijke uitnodigingen;
- nooit aanwezig is bij bijeenkomsten op school;
- veel vragen stelt over huiswerk of brieven van school;
- moeite heeft met het helpen van het kind met taal- of rekenoefeningen;
- de tips van de leerkracht voor taalstimulering niet uitvoert;
- een kruisje in het rapport zet;
- lees- en schrijfsituaties vermijdt.

Ook de volgende uitspraken van ouders kunnen duiden op laaggeletterdheid:

- “Ik dacht dat die afspraak morgen was”, (door een ouder die regelmatig niet op komt dagen omdat hij of zij de afspraak niet heeft genoteerd).
- “Ik lees nooit. Daar heb ik de tijd niet voor.”
- “Ik houd niet van lezen. Ik kijk liever televisie.”
- “Werken met de computer is niets voor mij.”
- “Dat formulier vul ik later wel in.”
- “Ik heb een lelijk, onleesbaar handschrift.”
- “Ik heb geen leesbril bij me.”

Herkennen in de praktijk

Op ruim twintig basisscholen is onderzocht of leerkrachten en andere medewerkers laaggeletterde ouders herkennen. En hoe zij vorm geven aan de samenwerking met laaggeletterde ouders. 52% van de respondenten herkent laaggeletterdheid bij ouders. 37% herkent dit soms.

Het herkennen van laaggeletterdheid is een voorwaarde om er actief mee aan de slag te gaan. De meeste leerkrachten zeggen laaggeletterdheid bij ouders in hun groep te herkennen. De schattingen variëren van een enkele ouder tot soms tien per groep. 56% van de leerkrachten schat het aantal laaggeletterde ouders van kinderen op de groep op een tot circa vijf.

“... Maar dan is laaggeletterdheid een heel complex probleem.. Je ziet het niet altijd meteen, het kan ook verborgen zijn. Je moet er dus heel veel aandacht aan besteden om dit te achterhalen...”

Claudia Baur, directeur van kbs De Globetrotter.

26% schat dit op 6 tot 10. De meeste leerkrachten schatten het aantal laaggeletterde ouders te laag in.

Leerkrachten omschrijven vooral ouders die een andere taal spreken en slecht Nederlands spreken als laaggeletterd. Zij omschrijven laaggeletterdheid als een probleem van anders-taligen ("Die ouder spreekt de Nederlandse taal niet."), of zij denken in de eerste plaats aan ongeletterdheid. Nadat in workshops dieper is ingaan op het probleem en de relatie met ouderbetrokkenheid telden leerkrachten meer laaggeletterde ouders dan bij hun eerste schatting.

Als ouders een andere taal spreken, betekent dit niet dat zij per definitie laaggeletterd zijn. Deze ouders voelen zich soms niet prettig in het contact met school, omdat zij het idee hebben dat de leerkracht hen niet serieus neemt vanwege hun gebrekkige beheersing van het Nederlands.

"Die leerkracht denken ik ben dom. Omdat ik niet Nederlandse taal spreek." Een ouder met kinderen in groep 1/2, 4, 6 en op voortgezet onderwijs (dochter van leraar Arabisch en liefhebber van Arabische literatuur).

Andere ouders spreken de Nederlandse taal vloeiend, naast hun eigen taal. Bij doorvragen blijken zij echter geen affiniteit te hebben met lezen en in beide talen liever niet te lezen. Voor weer een aantal andere ouders geldt dat zij moeite hebben met het spreken, lezen en schrijven van de Nederlandse taal en het schrift ook in hun eigen taal matig beheersen.

"Ik moet eerlijk zeggen dat ik zelf ook niet lees, helemaal niet... Ik vind het ook niet leuk. Nooit leuk gevonden." Een moeder van een kind in groep 0. De leerkracht herinnerde zich na het horen van deze uitspraak ook andere signalen van laaggeletterdheid.

Om een goed beeld te kunnen vormen, is het belangrijk met ouders te praten over taal om verborgen laaggeletterdheid boven water te krijgen.

Een leerkracht in groep 4 ging bij de ouders in haar groep na hoeveel ouders een laag opleidingsniveau hadden en bij wie er signalen van laaggeletterdheid waarneembaar waren. Van de zestien kinderen in haar groep bleken tien ouders een opleiding op basisschool of lager te hebben en was er sprake van kenmerken van laaggeletterdheid. De leerkracht beseftte nu

wat de reden kon zijn waarom de ouders niet altijd reageerden op brieven of weinig ondersteunden bij het huiswerk: "het was misschien geen onwil, maar wellicht onmacht en het missen van kennis". Bij de meeste kinderen van deze ouders zag zij ook een beperkte woordenschat.

Medewerkers ouderbetrokkenheid lijken het probleem laaggeletterdheid vaker te herkennen. Zij kennen ouders die laaggeletterd zijn en helpen bijvoorbeeld bij het lezen van brieven. Soms hebben ouders in vertrouwen verteld over hun problemen met lezen en schrijven.

Eén van de belangrijkste signalen bij het herkennen van laaggeletterdheid bij ouders is het opleidingsniveau. Weinig leerkrachten blijken het opleidingsniveau van ouders te kennen.

De belangstelling voor het ondersteunen van laaggeletterde ouders is zeker aanwezig. Ruim driekwart van de respondenten geeft aan dit belangrijk te vinden en behoefte te hebben aan tips en materialen. De conclusie is dat er een belangrijke winst te behalen is in de aansluiting die school kan maken bij laaggeletterde ouders.

"Ik geef deze ouders onbewust weinig aandacht."

Leerkracht van groep 3.

3. Laaggeletterde ouders, hoe bereik je ze?

Scholen bereiken een deel van hun ouders niet. Vaak is laaggeletterdheid bij ouders een oorzaak daarvan. Maar wat is bereiken?

Nagenoeg alle ouders worden bereikt met rapportgesprekken. Een enkele keer komt een ouder niet. Moeilijke bereikbaarheid blijkt vooral een term om aan te geven dat ouders niet aanwezig zijn op andere contactmomenten dan rapportgesprekken of thuis niet doen wat leerkrachten adviseren.

Ouderactiviteiten

Scholen organiseren een breed scala aan activiteiten voor ouders, zoals themabijeenkomsten, cursussen of huiswerkbijeenkomsten.

Sommige scholen geven de Verteltas mee naar huis: een tas met een boekje en spelletjes voor de jongere kinderen van de school om thuis met ouders te lezen en spelletjes te doen. Veel laaggeletterde ouders geven de tas ongebruikt terug.

Een kwart van de leerkrachten geeft in het onderzoek aan bewust laagdrempelige activiteiten te organiseren voor kinderen en ouders in de klas. Leerkrachten merken dat kinderen en ouders dit leuke activiteiten vinden en dat ze op deze manier spelenderwijs veel informatie kunnen overbrengen aan ouders over wat hun kind leert en wat zij thuis kunnen doen. Dit gebeurt vooral in de onderbouw. Hoe meer leerkrachten doen om een relatie met alle ouders op te bouwen, activiteiten laagdrempelig te maken en ouders actief te benaderen om te komen, hoe beter de opkomst is. In sommige gevallen doen nagenoeg alle ouders mee. Opvallend is dat bij dit soort succesvolle activiteiten geen onderscheid is tussen de komst van laaggeletterde en andere ouders. Blijkbaar sluiten ouder-kind activiteiten in de klas aan bij alle ouders en worden ook laaggeletterde ouders bereikt.

In gesprek over taalproblematiek

Een leerkracht kan beter met een ouder samenwerken als hij de ouder kent. In dit kader gaat het om de kennis en vaardigheden van de ouder met betrekking tot taal. Als je als leerkracht weet waar de ouder moeite mee heeft of wat een ouder kan of leuk vindt, dan kun je daarop aansluiten. Weinig leerkrachten gaan echter het gesprek over taalproblematiek aan met

**“Ik kom naar de inloop
voor mijn dochter. Ik zie
hoe blij mijn dochter is.
Zij is zo trots als mama in
de klas komt.”** Ouder uit groep 3.

ouders. Als reden geven ze aan dat ze niet durven of willen. Er is sprake van angst om een ouder te kwetsen of te persoonlijk te benaderen. Een aantal leerkrachten vraagt zich af of dit hoort tot de taak van een leerkracht.

“Ik zie ouders alleen bij het rapportgesprek. Moet ik dan beginnen over laaggeletterdheid?” Leerkracht van groep 7.

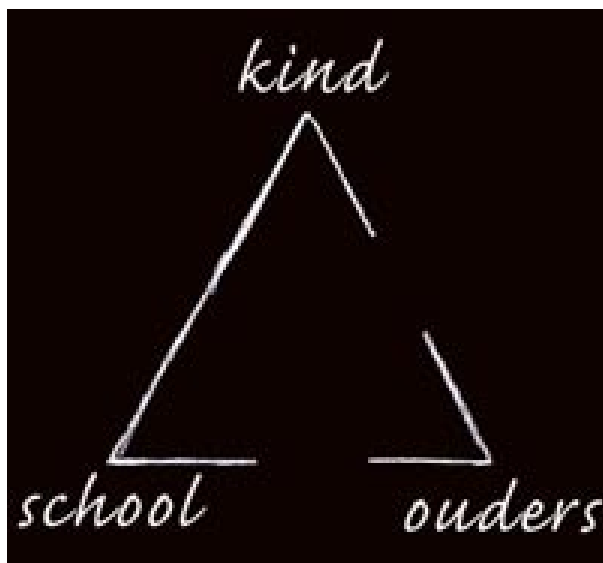
Doorverwijzen

De meeste leerkrachten gaan wel het gesprek aan met laaggeletterde ouders om hen door te verwijzen naar organisaties als de VoorleesExpress, De Katrol, Frontlijn of de cursus Goed, Beter, Best. Scholen geven aan dat het jammer is dat er bezuinigd wordt op ondersteuning in de vorm van taalcursussen en ouderkamers. Zij zijn van mening dat het belangrijk is om laaggeletterde ouders deze begeleiding te bieden.

4. Laaggeletterde ouders, hoe sluit je aan?

Laaggeletterde ouders hebben niet alleen moeite met lezen en schrijven, ook hebben ze vaak weinig kennis over taal, rekenen of digitale vaardigheden en het onderwijs in het algemeen. Veel laaggeletterden hebben niet veel ervaring met school, soms zelfs helemaal niet. Bovendien zijn hun herinneringen aan school meestal niet positief. Wat hebben deze ouders nodig van de school?

Het is belangrijk om aan te sluiten bij de kennis die ouders hebben en hen inzicht te geven in hoe de school werkt en wat hun kind leert, bijvoorbeeld door hen rond te leiden door de school en mee te laten kijken in de klas. Als deze ouders niet weten of begrijpen wat er gebeurt op school, kunnen ze hun kind thuis niet ondersteunen. Soms zien leraren de onmacht van ouders aan voor onwil. In dat geval is er op twee plaatsen in de driehoek sprake van miscommunicatie.

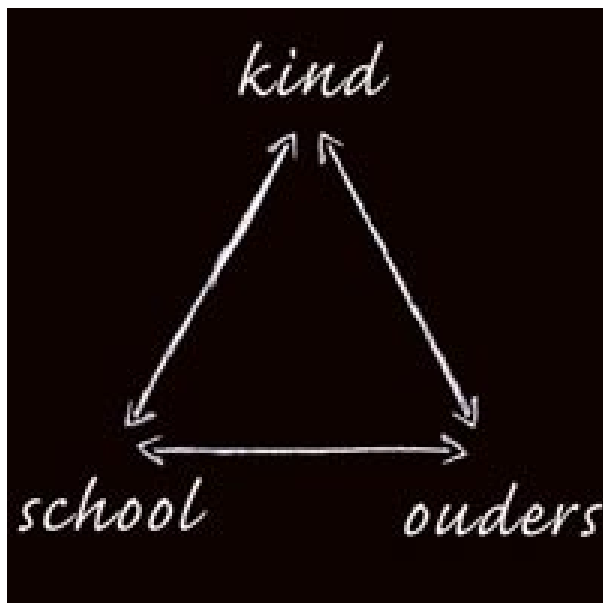

De driehoeksrelatie gericht op taal tussen school, kinderen en ouders: miscommunicatie.

Een wederkerige relatie

Een randvoorwaarde voor optimale samenwerking met alle ouders is dat er erkenning is voor de rollen van school en die van ouders, en dat er wisselwerking tussen beide partijen is: een wederkerige relatie. Voor laaggeletterde ouders geldt dit des te meer. Zij hebben vaak net wat meer erkenning en vertrouwen nodig. Dat betekent dat het belangrijk is elkaar te leren kennen, elkaar proberen te begrijpen en bij elkaar aan te sluiten. Zonder wederkerigheid wordt de communicatie eenrichtingsverkeer en is niet duidelijk of de boodschap aankomt.

Een wederkerige relatie bouw je gemakkelijker op als er sprake is van een zelfde taal- of opleidingsniveau. Scholen in Rotterdam moeten vanwege de grote verschillen soms harder werken om deze relatie te bewerkstelligen.

De driehoeksrelatie school, kinderen en ouders - de optimale wederkerige relatie.

In de praktijk blijkt wederkerige communicatie met ouders best lastig. Ter illustratie twee voorbeelden van observaties in de praktijk.

Voorbeeld 1: rapportgesprek met ouder groep 4 – eenrichtingsverkeer:

De leerkracht: ontvangt de ouder vriendelijk, met een glimlach, en schudt de hand. De ouder wordt ontvangen aan de tafels van de kinderen en het rapport wordt opengeslagen. De leerkracht kijkt naar het rapport, vertelt wat de resultaten zijn van het kind en wijst naar de beschrijving in het rapport.

De ouder: kijkt naar beneden bij binnenkomst, ook tijdens het schudden van handen. Kijkt naar beneden tijdens het gesprek. De ouder kijkt niet mee in het rapport. De ouder knikt en zegt steeds alleen 'ja' tijdens het gesprek. Na het gesprek kijkt de ouder weg en vertrekt snel zonder nog iets te zeggen.

Voorbeeld 1: rapportgesprek met ouder groep 1/2 - tweerichtingsverkeer

De leerkracht: ontvangt de ouder vriendelijk, met een glimlach, en schudt de hand. De ouder wordt ontvangen aan de tafels van de kinderen. De leerkracht vraagt hoe het thuis gaat. De leerkracht vat samen wat de ouder zegt en verifieert of dit klopt, voor ze de volgende stap maakt naar het bespreken van het rapport. Voor ze dat doet, vraagt ze ouder naar haar inschatting van de vordering van het kind. En hoe het gaat met het kind thuis. Bij de volgende stap legt de leerkracht uit hoe de school denkt over de ontwikkeling van het kind en wat hierover in het rapport staat.

De ouder: kijkt zenuwachtig om zich heen bij binnenkomst, ook tijdens het handen schudden. Glimlacht terug naar de leerkracht. De ouder vertelt voorzichtig over thuis. Dat het beter gaat. De ouder vertelt dat ze vindt dat haar dochter veel leert. Noemt ook voorbeelden. Glimlacht als ze dat vertelt. De ouder kijkt naar de leerkracht en luistert naar de uitleg van de leerkracht over het rapport. Ze knikt of schudt haar hoofd als haar vragen worden gesteld.

In het eerste fragment begrijpt de ouder de leerkracht niet en ontstaat zo eenrichtingsverkeer. In het tweede fragment zoekt de leerkracht naar wisselwerking.

Met het organiseren van activiteiten in de klas bereik je veel ouders. Om ook wisselwerking te krijgen met laaggeletterde ouders is extra aandacht nodig (zie voorbeeld 2).

Voorbeeld 2: inloop bij groep 1/2 - eenrichtingsverkeer

De leerkracht: heeft groepjes ingedeeld met op de tafel voor ieder groepje een werkje uit de weektaak van de kinderen. De leerkracht richt zich op de kinderen en legt uit wat zij moeten doen. Een aantal kinderen krijgt hulp van de juf.

De ouders: van de negentien kinderen in de groep komen er acht ouders binnen. Zij sluiten aan bij hun kind in de groepjes. De meeste ouders kijken zoekend om zich heen, richten zich op hun kind of op andere ouders. De meeste ouders gaan bij hun kind zitten. Een enkele ouder kijkt alleen naar het kind, doet niet mee en kijkt steeds vaker weg van de activiteit en het kind. Sommige ouders helpen hun kind, een andere ouder neemt het werkje over van het kind en bouwt de toren zonder hulp van het kind. Twee ouders verlaten stilletjes de groep.

Voorbeeld 2: inloop bij groep 3 – wisselwerking

De leerkracht: heeft voor alle kinderen in de groep een leeskaart op hun tafel gelegd. Zij vraagt de kinderen en ouders bij binnenkomst de kaart samen te lezen. De ouder mag het kind helpen door mee te kijken en het kind te stimuleren door te lezen, legt de leerkracht uit. De leerkracht begroet alle ouders die komen persoonlijk en vraagt ze mee te doen met het lezen van hun kind. De leerkracht vraagt kinderen waar hun ouders zijn als er niemand is.

De ouders: van de zestien kinderen komen er twaalf ouders, waarvan twee vaders en een oma. De ouders glimlachen en lopen na begroeting van de leerkracht doelgericht naar hun kind en gaan naast of achter het kind zitten. De meeste ouders kijken mee met het kind. Een ouder liefkoost het kind, een vader spoort het kind aan tot verder lezen, een moeder vertelt haar zoon dat hij moet opletten. Een moeder glimlacht verlegen als haar dochter tegen de juf vertelt dat haar moeder de woorden niet goed kan lezen en zij zelf wel.

In het eerste fragment worden sommige ouders onzeker omdat zij geen uitleg krijgen en niet weten wat er van ze verwacht wordt. Sommige ouders verlaten de klas. Het doel wordt niet bereikt. In het tweede fragment brengt de leerkracht meteen een wisselwerking tot stand met het kind en met de ouder bij binnenkomst. De activiteit is helder en kind en ouder gaan samen aan de slag.

Aansluiten bij vragen van ouders

Wederkerigheid in de relatie met ouders betekent aansluiten bij de vragen van ouders. Daarom is het regelmatig inventariseren van vragen van ouders en het aansluiten bij die vragen onderdeel van een goede samenwerking. Ook dit vraagt een laagdrempelige aanpak omdat ouders soms wat meer tijd en uitleg nodig hebben om hun vragen te kunnen formuleren. Het spreekt voor zich dat een schriftelijke enquête hiervoor geen goede manier is.

“Sluit je aan bij de kennis en vragen van ouders?” vroegen we aan leerkrachten. Een enkele leerkracht antwoordde hierop bevestigend.

In het vooronderzoek voor het promotieonderzoek ‘Thuis in Taal’ werd aan circa tachtig ouders gevraagd aan welke informatie over taalstimulering thuis zij behoefte hadden. Dit zijn de belangrijkste reacties:

1. Ik wil meer informatie over wat mijn kind doet op school. Kan ik meekijken in de klas van mijn kind?
2. Hoe ga ik om met meertaligheid?
3. Wat is spelenderwijs leren? Ik hoor dat mijn kind spelend leert, maar ik weet niet goed hoe ik dat moet doen.
4. Hoe kan ik helpen bij het vergroten van de woordenschat van mijn kind?
5. Hoe kan ik mijn kind op een leuke manier voorlezen?

“Ik hoor dat ik het niet goed doe. Maar ik vraag me maar steeds af wat ik dan moet doen bij hem. Bij mijn zoon in groep 4 zie ik wat ik kan doen.” Een moeder met een kind in groep 0 en groep 4.

Laaggeletterde ouders hebben soms meer tijd nodig om hun vraag te verwoorden. Dit betekent niet dat zij die niet hebben of niet willen vertellen.

“...Zij wil ook graag horen hoe gaat dit, maar zij wil luisteren...” Een moeder over een andere moeder. Nadat het gesprek bijna afgerond is en de onderzoeker alle ouders vraagt naar hun vragen, neemt de ouder die zich tot dat moment stilhield het woord: “Ik ... wil graag mijn kind voorlezen...belangrijk.. Maar hoe? Ik weet niet. Als ik doe mijn kind wil niet, zij vindt niet leuk...” Moeders van kinderen in groep 1/2.

Een lage drempel

Wanneer een activiteit te moeilijk is of als ouders niet weten wat ze moeten doen, dan brengt dit geen betrokkenheid teweeg, maar eerder angst om het fout te doen. Dit geldt eigenlijk voor alle ouders en zeker voor laaggeletterde ouders. Zij voelen zich snel onzeker en zullen dit soort situaties vermijden. Een goede uitleg in begrijpelijke taal is belangrijk en draagt bij aan een prettige leersituatie.

“Ik word dan eigenlijk boos omdat moeder wel mee wil naar de dierentuin, maar niet naar de bibliotheek. Maar ja, zo laagdrempelig is het voor haar natuurlijk niet als ze moeite heeft met lezen. Daar sta ik dan eigenlijk niet bij stil.” Leerkracht van groep 2.

Ouders onderling verbinden

Ouders hebben baat bij onderling contact en uitwisseling van ervaringen. Ouders kunnen leren van elkaar en elkaar steun geven. Op een aantal scholen wordt de saamhorigheid onder ouders in de ouderkamer op een goede manier gestimuleerd.

De ouderconsulent sluit de huiswerkbijeenkomst af. Een moeder vertelt dat ze zich zorgen maakt om haar zoon die groep 2 misschien moet overdoen. De ouderconsulent knikt en kijkt naar een andere moeder. Ze vraagt of deze moeder de zorg kan begrijpen om het zitten-blijven. Deze moeder reageert bevestigend en vertelt over hoe het bij haar dochter ging. De moeders raken aan de praat over het zittenblijven van hun kinderen tot lang nadat de andere ouders al naar huis gegaan zijn. Voorbeeld in de ouderkamer van kbs De Globetrotter.

Thuis geen schooltje spelen

Veel ouders vragen om huiswerk. Een werkblad met woorden en oefeningen is voor hen een concreet handvat om thuis aan de slag te gaan. In spel en het praten met kinderen tijdens alledaagse activiteiten zijn zij vaak minder goed thuis. Hoewel het verleidelijk is om tegemoet te komen aan deze behoefte van ouders, is het belangrijk ervoor te waken dat thuis geen school wordt. Veel onderzoek laat zien dat schooltje spelen thuis juist contraproductief werkt¹⁵. In taalarme gezinnen helpt het om de thuisbetrokkenheid¹⁶ en taalondersteuning door ouders te versterken door gerichte tips die leiden tot meer gesprekken thuis. Zo voorkom je dat ouders thuis de rol van de leerkracht overnemen. Het gaat dus om een complementaire relatie: elkaars bijdragen aanvullen.

“Als kinderen op school leren klok kijken, dan kunnen ouders thuis ondersteunen door het klokkijken in praktijk te gebruiken. Een tip die ik ouders geef is: Zeg tegen je kind dat jullie om 18.00 uur samen een tv programma kijken en vraag het kind de klok in de gaten te houden. Vraag maar aan het kind: waar staan de wijzers van de klok als het 18.00 uur is?” Mariska Daalhuizen, coördinator bij obs De Piramide.

Deel 2

Zelf aan de slag

De belangrijkste lessen uit deel 1

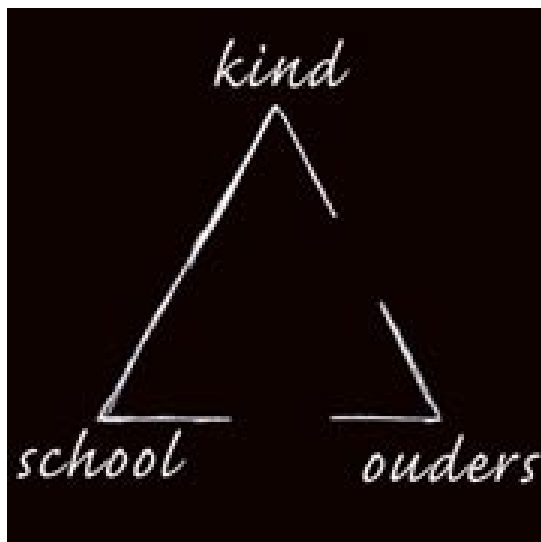
Wees alert op laaggeletterdheid bij ouders, werk aan een wederkerige relatie, geef heldere informatie over het belang van praten en taalstimulering, inventariseer vragen van ouders, organiseer laagdrempelige ouderactiviteiten, help ouders op weg met tips voor thuis, ga in gesprek over problemen met taal bij ouders, verwijst door naar ondersteunende instanties, verbind ouders met elkaar. Last but not least: zorg ervoor dat school en ouders elkaar aanvullen zodat er een complementaire relatie ontstaat en ieder vanuit de eigen rol een bijdrage levert aan de taalontwikkeling van het kind.

Zelf aan de slag: een stappenplan

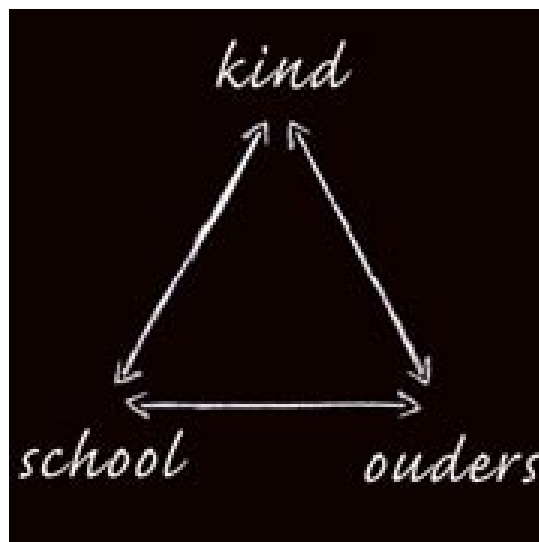
Dit tweede deel bevat een stappenplan om met een team op de basisschool structureel te werken aan het verbeteren van de samenwerking met ouders. Het gaat hierbij om samenwerking met alle ouders van de groep, maar met net wat meer steun voor laaggeletterde ouders. Het stappenplan helpt om daar waar taalproblemen thuis een rol spelen extra ondersteuning te bieden om deze kloof te helpen dichten.

De driehoeksrelatie gericht op taal tussen school, kinderen en ouders:

van miscommunicatie

naar een wederkerige relatie en meer taal

Vier stappen naar structurele samenwerking met laaggeletterde ouders¹⁷

Stap 1 - Bewustwording

De leerkrachten worden zich bewust van de problematiek van laaggeletterdheid en maken globaal kennis met wat zij kunnen doen met laaggeletterde ouders in het belang van het kind.

Stap 2 - Adoptie

Leerkrachten staan positief tegenover de aanpak van het probleem bij laaggeletterde ouders. Ook bedenken ze praktische oplossingen die zij kunnen inzetten bij ouders en die passen bij hun werkwijze. In ieder team zijn koplopers die affiniteit hebben met ouders en die eerder bereid zijn tot een experiment. Zij vormen een werkgroep van leerkrachten, de medewerker ouderbetrokkenheid en de directie. Samen maken ze plannen.

Stap 3 - Invoering

Een aantal teamleden - de koplopers - gaat daadwerkelijk experimenteren met het bereiken van laaggeletterde ouders en het zoeken naar aansluiting. Zij wisselen ervaringen uit en zoeken al doende naar hoe zij het probleem kunnen aanpakken passend bij hun stijl van werken. Zij delen regelmatig de ervaringen met de rest van het team.

Stap 4 - Borging

Het gehele team evalueert de opbrengsten van stap 3. Gezamenlijk bepaalt het team het beleid zoals dat door het hele team zal worden uitgevoerd. Dit wordt vastgelegd in een ouderbeleidsplan. Tijdens de uitvoering wordt het beleid regelmatig geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

Portret

Oscar Romeroschool

De Oscar Romeroschool werkt vanaf januari 2013 aan het versterken van de driehoeksrelatie tussen school, ouders en kinderen. Hierbij gaat specifieke aandacht uit naar het betrekken van laaggeletterde ouders. Ed de Jong en Peter Koedood (directieleden) over hun ervaring.

Bewustwording

“Bewustwording? Schokkend dat we zoveel ouders niet zien. Of zagen. Die cijfers van zoveel ouders die moeite hebben met lezen en schrijven hebben ons als team echt wat gedaan. Het gaat bij onze school namelijk om bijna de helft van de ouders. Deze bewustwording heeft ons beeld gekanteld. Als je hoort wat laaggeletterdheid bij ouders betekent voor de taalontwikkeling van kinderen, dan is het niet de vraag óf je iets doet maar wát. In deze fase hebben we meteen een werkgroep - twee leerkrachten, een directielid en de ouderconsulent - gevormd die ervoor moest zorgen dat we dit thema niet meer zouden loslaten. Hiervoor zijn ook uren vrijgemaakt.”

Adoptie

“De meest belangrijke stap die we maakten was het invoeren van kennismakingsgesprekken voor de hele school. Alle leerkrachten zijn begin dit jaar begonnen met het voeren van kennis-makingsgesprekken. We oefenden met het stellen van vragen aan ouders over

Peter Koedood: **“Werken aan een relatie, daar begint het mee”.**

Ed deJong: **“Schokkend dat we zoveel ouders niet zien”.**

de thuissituatie. Ouders aan het woord laten en daarbij aansluiten. We wilden echt een begin maken met het werken aan de relatie. En dat maakte veel los. Leerkrachten merkten wat deze gesprekken met ouders aan kennis en contact opleveren. Ouders en leerkrachten willen wel hoor. Maar je moet iets in handen hebben.

Na deze gesprekken organiseerden we een studiedag. Omdat alle teamleden ervaringen hadden met kennismakingsgesprekken kwam het gesprek echt los. Die dag zetten we een aantal belangrijke pijlers neer om mee aan de slag te gaan. Inloophmomenten voor ouders bijvoorbeeld: er kwam nooit iemand en er gebeurde niets. We hebben per bouw bedacht wat we met die tijd kunnen doen. Ook voor ouders geldt dat we ze iets in handen willen geven waarmee ze thuis de taal kunnen ondersteunen van hun kind. Iets tastbaars.”

Invoering

“Voor de invoering bewandelen we twee sporen. De werkgroep gaat daadwerkelijk experimenteren met het bereiken van laaggeletterde ouders in de onderbouw. Als we beginnen bij de jongste kinderen, leggen we een fundament voor de samenwerking in de andere bouwen. Dit gebeurt in het kader van het promotieonderzoek ‘Thuis in Taal’. Deze werkgroep koppelt steeds terug naar het team. We maken daar mooie stappen. Steeds meer groepen in de onderbouw doen mee in het programma. Het onderwerp staat op de agenda van het bouwoverleg.

Het andere spoor is dat ook de andere groepen zelf experimenteren met het betrekken van ouders tijdens de inloop en projecten. Zo gingen ouders uit de bovenbouw mee naar een thatervoorstelling ‘Joris Speld/t’ in Theater Walhalla (zie foto rechts). Wat maakt dit veel los. Je spreekt ouders eens op een andere manier. En vergeet niet dat sommige ouders nooit in een theater geweest zijn.

Door steeds als team te reflecteren op de uitvoering van de activiteiten en de opbrengsten ervan, ontstaat commitment en verdieping van de aanpak. Een tip voor andere scholen: focus op wat er wel goed gaat. Het klinkt simpel, maar daarmee blijf je wel positief. Soms lopen dingen namelijk anders en is de opkomst van ouders minder groot dan gehoopt. Maar ja, ouders moeten ook wennen. Die positieve houding naar elkaar, naar ouders en kinderen is heel belangrijk.”

Borging

“Op dit moment zijn we nog volop aan het experimenteren. Dat wordt wel eens vergeten, dat je eerst moet uitproberen en ervaren wat werkt op jouw school. Wel staat voorop dat we vasthouden aan wat werkt en bekend is uit onderzoek. Zo weten we dat we moeten inzetten op het versterken van de thuisbetrokkenheid van ouders, zonder dat we ouders leren schooltje te spelen. Dat is belangrijk, want ouders willen graag schooltje spelen. Dat zien ze bij ons en dat is concreet voor ze. Wij zoeken naar een manier waarop school en ouders elkaar echt aanvullen, ieder vanuit de eigen kracht. Alle ouders hebben die kracht, en wij moeten ons verdiepen in ouders om die wisselwerking tot stand te brengen. Einde van dit schooljaar maken we de balans op van deze experimentfase en bepalen we de lijnen voor de komende jaren. Maar de basis hiervoor is wel gelegd in de manier waarop het team van meet af aan betrokken is.”

Ed de Jong: **“Het is zo belangrijk dat je iets leuks hebt om met elkaar te delen. Dat je weken erna nog een ouder spreekt die begint over hoe leuk het was in het theater.”**

1. Stap 1: Bewustwording

Om met laaggeletterde ouders samen te werken aan taal, is het van belang dat een leerkracht zich bewust is van de problematiek van laaggeletterdheid. Waar meertalige problematiek makkelijk herkenbaar is, is laaggeletterdheid dit vaak niet. 'Ongeïnteresseerd', 'niet betrokken', 'reageert nooit', kunnen de stempels zijn die deze ouders krijgen. Wellicht geeft 'heeft moeite met schriftelijke informatie', 'schaamt zich hiervoor uit te komen' en 'durft niet te reageren uit angst het fout te doen' een beter beeld van deze ouders.

Er zijn diverse manieren om aan deze bewustwording te werken. Workshops of teambijeenkomsten zijn goede gelegenheden om dit onderwerp gezamenlijk onder de loep te nemen. Hierna volgen voorbeelden en tips die het afgelopen jaar op basisscholen zijn verzameld.

Cijfers en aantallen

Als één op de vijf volwassen Rotterdammers laaggeletterd is, dan zijn er veel laaggeletterde ouders. Niet alle leerkrachten zijn zich hiervan bewust. Met cijfers en percentages geef je een algemeen beeld van de problematiek. Niet alleen meertalige ouders hebben taalproblemen. Juist ook de geboren en getogen Nederlanders kunnen grote moeite hebben met lezen en schrijven.

Wat weet je van laaggeletterdheid? Een voorbeeldvraag: De grootste groep laaggeletterde volwassenen is in Nederland geboren. Waar of niet waar? (Het antwoord is waar).

Uitleg over oorzaken en gevolgen

Door uit te leggen wat de oorzaken en gevolgen zijn van laaggeletterdheid, ontdekken leerkrachten de grote rol die zij kunnen spelen in het leven van kinderen door laaggeletterdheid bij ouders te herkennen. Ook helpt het besef dat schaamte een grote rol speelt bij laaggeletterden, waardoor zij vaak met succes het gesprek over hun taalproblemen uit de weg gaan.

“Deze ouder vraagt altijd om hulp en ik geef tips. Ik leg uit hoe de Verteltas werkt en zo. Maar ze doet er niets mee. Misschien is het probleem wel dat ze het niet kan”. Leerkracht van groep 1/2.

Vaak werken beelden beter dan woorden. Met het filmpje 'Het leven van Lisa' (te vinden op YouTube), wordt de vicieuze cirkel duidelijk van een kind dat opgroeit in een taalarme omgeving en dat later als laaggeletterde ouder op haar beurt ook een kind taalarm opvoedt. Het maakt duidelijk dat als er niet wordt ingegrepen, het probleem blijft voortbestaan.

Er zijn veel filmpjes van laaggeletterden in Nederland beschikbaar op internet. Zij maken in enkele minuten het probleem helder. Kijk hiervoor op www.youtube.com/lezenenschrijven.

Visualiseren

Het beeld wordt nog duidelijker als het probleem vertaald wordt naar de kinderen en ouders van de groep. Visualiseren helpt daarbij. Bijvoorbeeld de volgende oefening, waarbij de leerkrachten de omgeving van hun leerling visualiseren. Het doel: zich bewust worden van de leerling en zijn/haar ouder(s) om hem/haar (nog) beter te kunnen helpen.

Visualisatie oefening: Neem een leerling in gedachten en schrijf zijn naam midden op een vel papier. Zet je eigen naam ergens op het blad en doe dit vervolgens voor de andere (vak)leerkrachten die het kind begeleiden. Schrijf twee of drie namen van vriendjes op. Van ouders, eventueel grootouders, van broertjes en zusjes. Benoem een paar hobby's of interesses van het kind en schrijf deze op, en doe dit ook van opvallende talenten. Wat vindt het kind leuk in de klas? Zit het kind nog op een vereniging of club?

Als verdiepvragen kun je nagaan of je de ouders ook kent. Leven ze samen of gescheiden? Werken ze of niet? Tonen ze interesse in hun kind? Komen ze vaak op school? Reageren ze op jouw schriftelijke verzoeken? Ken je hun opleidingsniveau? Weet je of ze moeite hebben met lezen en schrijven?

Deze oefening helpt je een leerling en zijn omgeving in kaart te brengen. Je kunt er gebruik van maken als je het kind verder wilt helpen. Uit de oefening kan blijken dat je nog aanvullende informatie nodig hebt om je een volledig beeld van het kind en zijn ouders te kunnen vormen.

"Het is onvoorstelbaar hoe weinig je soms van een kind weet". Leerkracht van groep 5.

Koos Vervoort: **“Ik heb heel goed
verstoppertje gespeeld.”**

Een ex-laaggeletterde aan het woord

Op de vraag wat mensen het meeste bij blijft van de workshops over laaggeletterdheid, is het antwoord in veel gevallen: 'Het verhaal van Koos'. De emotie die voelbaar is in het verhaal van de man die openhartig zijn persoonlijke verhaal deelt, is niet door buitenstaanders te verwoorden. Het verhaal van Koos raakt leerkrachten, maar ontroert ook kinderen en ouders. Koos bezocht dit jaar de twintig basisscholen die meededen aan 'Meer Taalplezier in Rotterdam'. In de teams en klassen stelden leerlingen, leerkrachten en soms ook ouders vragen die Koos open en eerlijk beantwoordde. In veel gevallen leverde dit ontroering op en verbazing. Een mooi aanknopingspunt voor dialoog.

Portret

Koos Vervoort, taalambassadeur

Koos worstelde zijn leven lang met taal. Door problemen thuis kon hij zich moeilijk concentreren op school, waar weinig aandacht voor hem was. Achteraf bleek hij ook nog eens last te hebben van dyslexie. "Het ging gewoon fout", vat Koos zijn jarenlange worsteling met taal samen.

Voor zijn omgeving wist Koos zijn laaggeletterdheid goed verborgen te houden. Uit schaamte. "Ik heb heel goed verstoppertje gespeeld. Als het gesprek met mijn broers en zussen de kant op ging van school en toetsen, ging ik naar buiten." Op aandringen van zijn vrouw ging hij op z'n 45e naar een cursus lezen en schrijven bij het regionaal opleidingscentrum Zadkine in Schiedam. Hoewel het afzien was bij de start ("Ik schaamde me en had wekenlang het zweet op mijn rug") bleek de cursus een gouden greep: "Ik leerde goed schrijven en kreeg zicht op zaken als d's en t's en het voltooid deelwoord. Docenten waren bereid om me iets honderd keer uit te leggen. Totdat bij mij het lampje ging branden."

Koos weet zich inmiddels goed te redden met taal. Hij schreef, samen met zijn docente, het boekje 'Dit is pas het begin' over zijn ervaringen en is vastbesloten een tweede deel te schrijven. Hij vindt het belangrijk dat kinderen zien dat taalproblematiek niet iets is om je voor te schamen, maar dat je het probleem aan moet pakken. Dat is ook zijn boodschap aan de leerkrachten.

Een bezoek van Koos Vervoort of een andere taalambassadeur is kosteloos op school in te zetten. Kijk op www.lezenenschrijven.nl of mail naar info@lezenenschrijven.nl.

Laaggeletterdheid herkennen en bespreekbaar maken

Bewustwording van laaggeletterdheid en herkennen is één ding, het bespreekbaar maken ervan iets heel anders. Veel leerkrachten vinden de drempel hoog om met ouders te praten over hun mogelijke taalproblemen. In de workshop 'herkennen en bespreekbaar maken van laaggeletterdheid' kijken leerkrachten naar een gesprek tussen een leerkracht en een laaggeletterde ouder, gespeeld door de workshopleider en een acteur. Daarna mogen zij het gesprek analyseren en verbetervoorstellen doen zodat de leerkracht daadwerkelijk het vermoeden van laaggeletterdheid uitspreekt.

Basisschool de Pionier deed mee met het project Meer Taalplezier in Rotterdam. Het team raakte geïnteresseerd in de laaggeletterde ouders. Om het gesprek beter te kunnen voeren, volgden zij een workshop 'Herkennen en bespreekbaar maken van laaggeletterdheid'. Vragen die centraal stonden waren:

- *'Als ik vermoed dat een ouder zijn/haar kind te weinig stimuleert in de taalontwikkeling, hoe maak ik dat dan bespreekbaar?'*
- *'Welke tips gericht op taalondersteuning van het kind geef ik aan ouders met een taalprobleem?'*

Na een korte introductie over begrijpelijke taal werd een voorbeeldsituatie gespeeld door de workshopleider en een acteur. Leerkrachten mochten de rol van de leerkracht in het voorbeeld overnemen en hun vermoeden van laaggeletterdheid uitspreken tegen de ouder. Wat leverde dit op? Het besef hoe moeilijk het is je vermoedens gericht op tafel te leggen en dat een goede relatie met de ouder een voorwaarde is om dit te doen. Na de workshop werd besloten om een werkgroep in te stellen om de aandacht voor de samenwerking met ouders gericht vast te houden.

Een workshop herkennen en bespreekbaar maken van laaggeletterdheid is kosteloos in te zetten op school. Kijk op www.lezenenschrijven.nl.

Hoe maak je laaggeletterdheid bij ouders bespreekbaar? Tips:

- Zorg voor een rustig moment om het gesprek te voeren.
- Benoem concrete signalen die wijzen op taalproblemen. Draai er niet omheen.
"Ik merk dat u me vaak vragen stelt over brieven van school. Heeft u misschien moeite met lezen?"
- Normaliseer taalproblemen.
"Er zijn veel ouders die moeite hebben met lezen en schrijven."
- Bied hulp aan/vertel over oplossingen.
"Ik wil u graag meer uitleg geven om uw kind voor te lezen. Er zijn taalcursussen, ook bij ons op school."
- Benadruk het belang van samenwerking voor de taalontwikkeling van het kind.
"Veel ouders denken dat kinderen op school taal leren, maar weet u dat uw kind thuis veel meer leert? Wij kunnen het niet alleen."
- Ga op zoek naar wat een ouder wél kan en wil om de taalontwikkeling van het kind te stimuleren.
"Wat doet u graag met uw kind?"

Ook bewustwording bij kinderen en ouders

Ook bij kinderen en ouders is het belangrijk te werken aan bewustwording om de driehoeksrelatie te versterken. Veel ouders en kinderen komen niet in het theater, musea of andere bezienswaardigheden. Dit zijn wel belangrijke taalervaringen voor kinderen en ouders, en aanknopingspunten voor gesprekken met ouders. In het kader van het project 'Meer Taalplezier in Rotterdam' kregen scholen een bezoek aan het theater aangeboden met als doel de bewustwording rondom laaggeletterdheid op gang te brengen. Twintig scholen bezochten de voorstelling 'Joris Speld(t)' in Theater Walhalla.

Met de bus naar Walhalla - lachen, zingen en schateren: betrokken!

Schoolreisjes zijn een feest. Ouders gaan graag mee met zo'n uitje. Ook toen basisschool De Kleine Wereld in oktober 2013 naar Theater Walhalla ging voor de theatervoorstelling 'Joris Speld(t)' werden veel ouders enthousiast.

Adjunct-directeur Saskia de Bruijne: "Binnen korte tijd hadden we twintig ouders die mee wilden. En wat een plezier hebben ze gehad. Hoe goed dat er een Marokkaanse speelster in het stuk mee deed! Ouders vonden dat bijzonder. Ik heb erg op de reacties van leerlingen en ouders gelet. Dat was leuk, iedereen zat te lachen. Er werd veel doorheen gepraat, maar alle uitingen getuigden van betrokkenheid bij wat er op het toneel gebeurde. Echt volkstoneel, waarbij het publiek zich er stevig mee bemoeit."

Het toneelstuk 'Joris speld(t)' is een onderdeel van het project 'Meer Taalplezier in Rotterdam' en gaat over Joris die journalist wil worden, maar moeite heeft met lezen en schrijven. Het is een stuk vol humor en een heldere boodschap: iedereen kan leren lezen en schrijven. En als je het nog niet zo goed kan, hoef je je daarvoor niet te schamen. Je kunt er iets aan doen.

Tip: De Rotterdampas kan soms een bijdrage leveren in de kosten (zie www.rotterdampas.nl).

2. Stap 2: Adoptie

Het gaat erom plannen te maken waar draagvlak voor is binnen het hele team. Daarvoor is het noodzakelijk dat het duidelijk is dat de activiteiten het werk van de leerkrachten ondersteunen en de kinderen daadwerkelijk verder brengen. Het helpt om een goed beeld te vormen van het probleem, van de huidige aanpak en van de effectiviteit daarvan. Op basis van deze analyse worden de plannen geformuleerd.

Werkgroep instellen

In de pioniersfase is het belangrijk klein te beginnen met leerkrachten die affiniteit hebben met ouders. Door een werkgroep in te stellen, met een trekker, maak je de kans groter dat het onderwerp op de agenda blijft terugkeren. Het is voor de werkgroep een goede stimulans als zij uren krijgen voor het voorwerk dat zij verrichten.

Op kbs De Globetrotter werken leerkrachten van groep 0 tot met 4 vanaf september 2012 aan versterking van het ouderbeleid. Er is een werkgroep gevormd met uit iedere groep een leerkracht, de medewerker ouderbetrokkenheid en een onderzoeker. Het eerste jaar stond in het teken van het inzicht krijgen in het contact met ouders en de aanpak van de leerkrachten. In het tweede jaar is gestart met het invoeren van kennismakingsgesprekken en wordt geëxperimenteerd met ouder-kind activiteiten in de klas. De werkgroep deelt de ervaringen met de rest van het team.

Ouders in kaart brengen

Door de ouders in kaart te brengen, krijg je zicht op de omvang van het probleem.

1. Invulschema

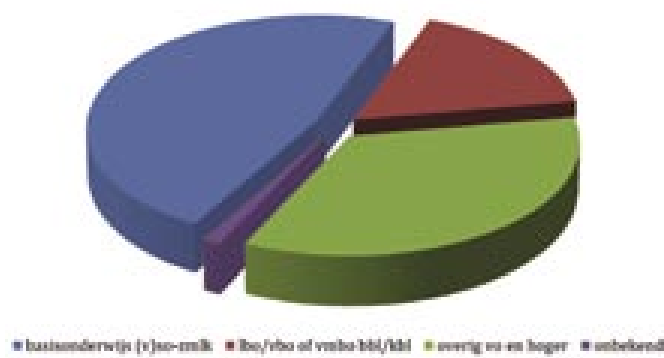
Je maakt een eenvoudig invulschema met daarop de namen van de leerlingen. Vul hier de opleidingsniveaus van de ouders in, voor zover die bekend zijn. Ook een vermoeden van laaggeletterdheid kun je noteren.

naam kind	opleiding moeder (M) vader (V)	Laaggeletterd	Achtergrond en voertaal	Verloop ontwikkeling kind	Betrokken- heid op school	Bijzonder- heden

2. Cirkeldiagram

Door de opleidingen van ouders in een cirkeldiagram te zetten, wordt in een oogopslag duidelijk met welke populatie de school te maken heeft. Het opleidingsniveau van ouders zegt veel over de mate van geletterdheid van ouders.

Wanneer de groep ouders in categorie 1 (basisonderwijs) groot is, is het duidelijk dat de school met de communicatie aan moet sluiten bij de specifieke vragen van deze ouders.

Bepalen: wat doen we al?

Scholen hebben meestal een hele serie aan activiteiten voor ouders. Om de stap te maken naar het betrekken van laaggeletterde ouders, is het van belang om deze activiteiten te inventariseren en na te gaan wat ermee bereikt wordt. Op de meeste scholen is de ouderkamer de plek waar ouderactiviteiten plaatsvinden.

Samen in gesprek over wat er gebeurt (fictief voorbeeld)

“We hebben een ouderkamer waar veel bijeenkomsten voor ouders plaatsvinden, over opvoedingsthema’s maar soms ook een taalcursus. Hiermee bereiken we circa 30 ouders in de school. Ook worden Verteltassen meegegeven aan ouders van de onderbouw. Dat zijn er twee per groep, maar deze worden niet iedere week meegegeven. We kwamen erachter dat er eigenlijk twee sporen in de school zijn in de samenwerking met ouders, vanuit de ouderkamer en vanuit de leerkrachten. We hebben vaak inloopmomenten voor ouders in de klas. Hiervan maken eigenlijk maar enkele ouders gebruik. We doen al veel, leerkrachten kunnen ook niet overbelast worden.” (Dit voorbeeld is gemaakt op basis van de inventarisaties die gemaakt zijn op acht scholen. Op veel scholen is dit beeld van toepassing.)

Breng deze activiteiten ook schematisch in beeld, inclusief het bereik van ouders. Maak hiervoor gebruik van het stappenplan van JSO, Expertisecentrum voor Jeugd, Onderwijs en Samenleving: <http://www.jso.nl/1/Publicaties/Handboeken-/Stappenplan-ouderbetrokkenheid-In-10-stappen-dichter-bij-elkaar-.html>.

Plannen maken

Leerkrachten hebben het druk en dus is het zaak om optimale aansluiting te zoeken bij bestaande activiteiten. Vanwege de werkdruk en de zorg voor de kinderen keert steeds dezelfde vraag terug in teams: wat draagt het betrekken van laaggeletterde ouders bij aan wat ik al doe voor kinderen? Het is belangrijk om die vraag voortdurend te stellen, en om steeds het doel voor ogen te houden: meer taalstimulering voor kinderen thuis. Voor plannen die aansluiten bij de primaire doelen van de leerkracht en de school is het makkelijker commitment te verkrijgen.

“Wij kunnen wel weer bedenken wat we gaan doen, maar laat ouders maar vertellen hoe zij kijken naar de driehoeksrelatie ouders, school en kinderen en wat zij willen.” Mariska Daalhuizen, coördinator obs De Piramide.

Een studiedag op kbs Oscar Romero

Nadat het team heeft ervaren hoe zij het gesprek aangaan met laaggeletterde ouders, zijn de leerkrachten aan zet. Per bouw maken zij met alle opgedane kennis en tips een vertaalslag naar handvatten voor ouders in de taalondersteuning thuis. De invulling staat vrij, maar de momenten zijn gekozen: de dagelijkse inloophmomenten en de kijkochtenden die zes keer per jaar plaatsvinden. Er vinden discussies plaats en de resultaten per bouw worden aan het team gepresenteerd. In iedere presentatie komt terug dat de activiteiten moeten passen bij de thuissituatie en de rol van de ouder. De bijeenkomst wordt afgesloten met het plan om de activiteiten uit te proberen en te evalueren.

Bij het maken van plannen is het van belang om het juiste aanknopingspunt te vinden voor het betrekken van laaggeletterde ouders door leerkrachten.

“Bij inschrijving moeten we voortaan meteen vragen naar het opleidingsniveau en het taalniveau van ouders.” Eén van de voorbeelden van acties van scholen die regelmatig terugkeert.

Ouders betrekken bij de planvorming

Het is zaak dat de activiteiten passen binnen de werkzaamheden van leerkrachten. Minstens zo belangrijk is dat ze aansluiten op de beleving van ouders. Wacht niet met ouders raadplegen tot de plannen gesmeed zijn. Zij zijn de doelgroep waar het om gaat met hun specifieke ervaringen en wensen. Mobiliseer de kracht van ouders.

Ontbijt over samenwerking aan taal

De leerkrachten van groep 5 en 7 van obs De Piramide nodigen de ouders uit voor een ontbijt. Ouders kijken naar het filmpje ‘Het leven van Lisa’, en zien daarin hoe taalproblemen van generatie op generatie worden doorgegeven. De leerkrachten leggen vervolgens uit hoe belangrijk ouders zijn voor de taalontwikkeling van kinderen en laten daarbij de driehoek school-ouder-kind zien. De schets van het taalprobleem raakt ouders en levert veel gespreksstof op. Er ontstaat een open gesprek over wat er volgens ouders nodig is om samen de kinderen te ondersteunen bij hun taalontwikkeling. De leerkrachten vatten het gesprek samen en beloven met een voorstel terug te komen om aan de ideeën van ouders tegemoet te komen.

3. Stap 3: Uitvoeren

Als het team gezamenlijk besloten heeft te willen investeren in de relatie met ouders om daarmee de kinderen verder te helpen met taal, en de individuele leerkrachten ook de meerwaarde hiervan inzien, is het zaak de uitvoering goed aan te pakken. Leerkrachten vragen ons regelmatig naar kant en klare tips om ouders aan de slag te laten gaan met taalstimulering thuis. Vaak moeten we hen teleurstellen. De aanpak is niet kant-en-klaar. Het vraagt om een grondige opbouw, van kennismaking met ouders en kinderen, inzicht geven in wat er op school gebeurt tot ouders steeds weer uitnodigen tot samenwerking. De ervaring leert dat het gaat om anders kijken naar de ontwikkeling van kinderen. Dat lijkt in eerste instantie meer werk, maar uiteindelijk levert het veel op. Je staat er niet meer alleen voor, maar je bent er samen met ouders voor het kind. En die steun wordt merkbaar in de klas.

Portret

Margo Durinck, kbs De Globetrotter

In groep 3 leren de meeste kinderen lezen. Hierbij is het belangrijk veel te oefenen. Aan het woord is Margo Durinck, leerkracht van groep 3 van basisschool De Globetrotter. Zij vraagt ouders in haar groep dagelijks om 8.30 uur met hun kind in de klas te komen lezen. Alle ouders doen mee.

"Ik sta al heel wat jaren voor de klas. Ik zie kinderen struikelen bij het leren lezen. Ik zie ook dat er heel wat ouders zijn die zelf moeite hebben met lezen en welke invloed dat heeft op het leren lezen van hun kind. Ik ben gaan zoeken naar manieren om ouders handvatten te geven om hun kind te helpen. Als school kunnen we het gewoon niet alleen.

Het geluk in groep 3 is dat het heel duidelijk is wat kinderen leren: lezen. Ook voor ouders is het duidelijk dat lezen veel vraagt van de kinderen en dat het belangrijk is. Ik denk dat ouders heel graag willen ondersteunen maar vaak niet weten hoe. We zijn op school soms niet zo duidelijk. Daarom nodig ik ouders echt uit, vertel ik ze aan het begin van het schooljaar waarom hun steun zo belangrijk is en geef ik hen tips als ze met hun kind lezen in de klas of thuis.

Ik ben er natuurlijk voor de kinderen. Maar alleen kom ik niet verder. Ik heb de ouders nodig. Dat betekent niet dat ik als leerkracht les ga geven aan ouders. Ik laat ouders bij hun kind zitten terwijl het kind les krijgt. En ik geef ouders tips als zij hun kind aan het helpen zijn. Ik vertel

ze bijvoorbeeld dat het belangrijk is het kind te laten doorlezen en bij fouten het kind zelf nog eens de zin te laten lezen. Of ik leg uit dat we werken met klanken, de 'oh' in plaats van de 'oo'. Ouders kijken naar hun kind en doen mee, of kijken naar andere ouders. Zo leren ze heel veel. Ook hebben we vaak tussendoor gesprekjes. Maar ik speel geen schooltje met ouders. Ik vertel ouders dat zij thuis ook kunnen bijdragen aan leren lezen. Thuis lezen is natuurlijk belangrijk, want veel lezen in je vrije tijd helpt om beter te leren lezen. Maar thuis moet lezen vooral leuk zijn. Ik vertel ouders ook dat het vooral gaat om veel woorden leren kennen. En die leer je niet uit een boekje. Daarom ga ik ook met de kinderen naar de ontdekhoek of zijn we laatst naar museum Boijmans van Beuningen geweest. Ik vertel ouders hoe belangrijk dat is voor de woordenschat. Ik moedig ze aan de Rotterdampas aan te schaffen en gebruik te maken van alle gratis uitstapjes.

Leerkrachten moeten van hun troon afkomen. Dat is mijn tip. Je kan wel dingen roepen naar ouders en zien dat ze niet doen wat je vraagt. Maar kijk eens of jij wel duidelijk genoeg bent naar ouders.”

Margo Durinck: **“Leerkrachten moeten van hun troon afkomen”.**

Elkaar leren kennen

Om samen te kunnen werken, is het belangrijk elkaar te leren kennen. Dit kost tijd en de wil om hier aandacht aan te besteden. Kennismakingsgesprekken zijn van grote waarde en huisbezoeken lonen.

“Het kost me ontzettend veel tijd, maar de opbrengst is niet in woorden uit te drukken. Je ziet hoe sommige kinderen opgroeien, en dat is soms echt anders dan ik in mijn hoofd heb. Wij zijn gewend dat een woonkamer is ingericht met een bank, tafel, kast en noem maar op. Speelgoed als er kinderen zijn. Ik zie woonkamers met alleen een bank. Dat is het”. Citaat van leerkracht van groep 4.

Het is belangrijk dat leerkrachten vooraf goed nadenken over de vragen die ze ouders willen stellen. Gesloten vragen (‘Heeft uw kind problemen met leren?’) leveren weinig informatie op, open vragen geven de kans om echt iets te vertellen over hun kind en het gezin (‘Wat vindt uw kind leuk om te doen?’). De lijst met benodigde informatie over de huisarts en allergieën kan later nog ingevuld worden.

De juiste vragen stellen en het opbouwen van een kennismakingsgesprek vraagt oefening. Formuleer vooraf een aantal open vragen die je wilt gaan stellen. Voer een gesprekje samen met een collega en probeer eens uit hoe het stellen van open en gesloten vragen uitpakt. Kijk filmpjes op You Tube zoals <http://www.leraar24.nl/video/3410>.

Vind je het moeilijk om ouders te vragen naar mogelijke laaggeletterdheid? Vraag dan aan de ouders naar hun ervaringen met school van vroeger. Wat vonden zij leuk en wat niet? Op die manier breng je een persoonlijk gesprek tot stand.

Gek op lijstjes? Kijk op www.onderwijsbeleid010.nl/taalbeginthuis voor een observatielijst waarin de stappen van een kennismakingsgesprek verwerkt zijn en die je collega kan gebruiken om je te observeren tijdens het oefenen van een kennismakingsgesprek.

Informeel contact

Na een goede kennismaking is het belangrijk steeds het informele contact met ouders te blijven zoeken. Op veel scholen staan ’s ochtends de leerkrachten al buiten op het plein of in de gang hun leerlingen te verwelkomen. Verwelkom ook expliciet de ouders. Door elkaar op deze

Vuistregels voor succesvolle ouder-kind activiteiten

1. Kies geschikte activiteiten

- Kies activiteiten die ouders thuis gemakkelijk en kosteloos kunnen uitvoeren.
- Kies haalbare activiteiten die tot een concreet resultaat leiden.
- Zorg dat de benodigde materialen klaarliggen bij binnenkomst.

2. Zorg voor een vriendelijke en plezierige sfeer

- Verwelkom kinderen en ouders en vertel hoe leuk je het vindt dat ze samen meedoen.
- Bedank ouders voor hun moeite.
- Kies activiteiten die kinderen leuk vinden en weinig uitleg vragen. Als kinderen de activiteit leuk vinden volgen de ouders dit plezier.

3. Geef duidelijke uitleg aan kinderen en ouders

- Informeer ouders over het begin en einde van de activiteit en wat precies verwacht wordt.
- Leg de activiteit meteen bij binnenkomst uit aan het kind en de ouder. Doe voor wat de bedoeling is.
- Stimuleer kinderen uitleg te geven aan ouders en met hen te overleggen.

4. Stimuleer het kind en de ouder te praten tijdens de activiteit

- Vertel ouders dat het praten met het kind belangrijker is dan het resultaat van de activiteit. Dat mag ook in de eigen taal, als Nederlands praten moeilijk is.
- Stimuleer het gesprek tussen ouder en kind door vragen te stellen aan kinderen (waarom, wat, waar, hoe?). Stimuleer het kind de ouder vragen te stellen en andersom.

5. Blick terug en geef een tip voor taal thuis

- Vraag kinderen en ouders te vertellen wat zij gedaan hebben. Zorg dat kinderen en ouders trots kunnen zijn.
- Geef een tip voor thuis passend bij de activiteit (zing samen met je kind, speel memory, stel vragen en geef ruimte voor antwoorden, etc.). Geef spelmaterialen mee, zoals het spelletje waarmee eerder gespeeld is.

laagdrempelige wijze te zien en te spreken groeit de onderlinge relatie. Dit is belangrijk voor alle ouders, maar opnieuw geldt dat dit voor laaggeletterde ouders een belangrijke vorm van steun is.

Op basisschool Het Plein is het 's morgens een drukte van belang. Directeur Loes Viset voert gesprekken met ouders op het schoolplein. De medewerker ouderbetrokkenheid staat in de gang enkele ouders te woord en alle leerkrachten staan bij de deur van hun klas om kinderen en ouders welkom te heten. "We vinden het heel belangrijk dat ouders ons weten te vinden en dit draagt daaraan bij", aldus Viset.

Ouders in de klas - voorbeelden

In de klas kunnen ouders zien wat er op school gebeurt. Als leerkrachten hen regelmatig uitnodigen om mee te kijken en bekend te raken met de school, werken ze aan een complementaire relatie: laten zien wat de school doet en ouders thuis ondersteunen bij hun rol. Dit werkt vooral als ouders in de klas activiteiten zien die ze thuis ook kunnen uitvoeren.

Geschikte ouderactiviteiten die thuis uitvoerbaar zijn en in de klas uitgevoerd kunnen worden, zijn bijvoorbeeld: het snijden van fruit, het maken van chocolademelk, familieverhalen vertellen aan de hand van foto's, tv kijken en nabespreken, ganzenbord spelen, een toren bouwen, een liedje zingen, rijmen... Let bij het kiezen van het soort activiteit op: is dit iets wat al thuis gebeurt of kan de ouder deze activiteit gemakkelijk thuis nadoen? Zie www.onderwijsbeleid010.nl/taal-beginthuis voor de uitwerking van voorbeeldactiviteiten.

Voorbeeld 1: De voorleestas

Jolanda Roobol, leerkracht van groep 0 (kbs De Globetrotter), biedt ouders wekelijks een uitlegmoment en een ouder-kind activiteit, waarin ouders met hun kind een activiteit uitvoeren. De voorleestas - een tas met een boekje en spelletjes naar voorbeeld van de Verteltas - is een mooie manier om ouders iets tastbaars mee te geven voor thuis. Daarom maakte Roobol zelf meer dan dertig tassen. Al snel bemerkte Roobol dat het gebruiken van de tassen thuis voor een deel van de ouders meer uitleg vraagt. Daarom geeft zij nu uitleg aan ouders en kinderen over het uitpakken, spelen en lezen en laat zij hen oefenen. Dit doet zij tijdens de inloop en tijdens de uitleg van de wekelijkse activiteiten. Roobol vraagt kinderen en ouders om de volgende keer te vertellen wat zij allemaal gedaan hebben.

Voorbeeld 2: Zingen

Zingen is laagdrempelig en geeft plezier aan kinderen en ouders. Ninon Emanuelson, leerkracht van groep 1/2 (Oscar Romeroschool) zingt vaak met de kinderen en bemerkte het plezier van kinderen. Emanuelson koos zingen met kinderen als eerste activiteit om ouders warm te maken voor ouder-kind activiteiten in de klas. Samen met de kinderen bereidde zij een optreden voor en nodigde alle ouders persoonlijk uit. De kinderen zongen 'Vitamientjes' van ZangExpress. De kinderen vertelden daarna met fruit in hun handen welke vruchten er in het lied aan bod komen. Deze aanpak bleek de juiste activiteit om ouders te verleiden om in de klas te komen en om het gesprek met hen aan te gaan over de samenwerking rondom taal.

Veel scholen zingen met kinderen met behulp van de website van ZangExpress. Op de website zit een 'thuisknop' die kinderen en ouders thuis kunnen gebruiken om liedjes thuis te zingen.

Voorbeeld 3: Tekenen

In groep 1/2 organiseren leerkracht Saskia Ruissen en ouderconsulent Cathy Muskita (kbs De Globetrotter) iedere week een inloop in de klas. Deze keer maakten ouder en kind een portret van zichzelf. De leerkracht vroeg welke kinderen tekenen leuk vinden. Alle vingers gingen de lucht in. Ook ouders staken hun hand op toen zij dezelfde vraag kregen, op een vader na. De kinderen en ouders werkten betrokken samen aan een tekening. Tijdens het tekenen liepen de leerkracht en de ouderconsulent langs en stelden vragen over de tekening aan kind en ouders. Na afloop vroeg de leerkracht in de kring aan de kinderen wat zij getekend hadden en werden de resultaten getoond. De kinderen vertelden trots over hun tekening en wie er allemaal te zien was uit de familie. De ouders keken trots mee.

“Wie ben jij aan het tekenen?”, vraagt de leerkracht. “Dit is mijn moeder”, vertelt een kind. De leerkracht vraagt: “Heeft jouw moeder mooie zwarte krullen?”. “Ja”, knikt het meisje. “Wat mooi”, zegt de leerkracht. “Dat weet jij wel, maar ik zie dat nooit dus ik wist het niet...” “Ja, omdat mama altijd buiten een hoofddoek draagt”, vertelt het meisje. Moeder lacht verlegen.

Voorbeeld 4: Boekenkring

Leesplezier is een belangrijke motor voor taal- en leesontwikkeling. Maar hoe geef je leesplezier mee en hoe geef je ouders tips? Jacoline de Vos is leerkracht van groep 2 (obs Bloemhof) en heeft een grote passie voor kinderliteratuur. Zij start iedere ochtend in de groep met de boekenkring. Daar worden boekjes met kinderen gelezen en besproken passend bij het thema van die periode. De Vos stelt veel vragen aan kinderen: Welke letters zien we? Hoeveel woorden? Waar gaat het boek over? Wat is er op de voorkant te zien? Vervolgens gaan alle boeken weer terug in de kast en wordt er gewerkt met de besproken begrippen. Sinds november 2013 nodigt zij hierbij ouders uit. Dat is goed uitkienen, want de groep is groot en het lokaal is klein.

Voorbeeld 5: Bingo

In groep 4 van leerkracht Karin Bon (kbs De Globetrotter) doen ouders twee keer per week mee met activiteiten in de klas. De grote hit is bingo spelen. Deze keer maakten ouder en kind een bingospel voor thuis. Bij binnenkomst lag er een vel en stiften klaar om de cijfers een tot en met honderd op te schrijven. De kinderen en ouders gingen ijverig aan de slag. In de klas gonsde het: 21, 22, 23 etc. Ouders die later binnenkwamen vroegen om uitleg aan andere ouders. Tussendoor gaf de leerkracht aanwijzingen aan kinderen: “Kijk eens goed, zijn alle cijfers compleet?” Tot slot kregen de kinderen bingokaarten mee en mocht het spel mee naar huis.

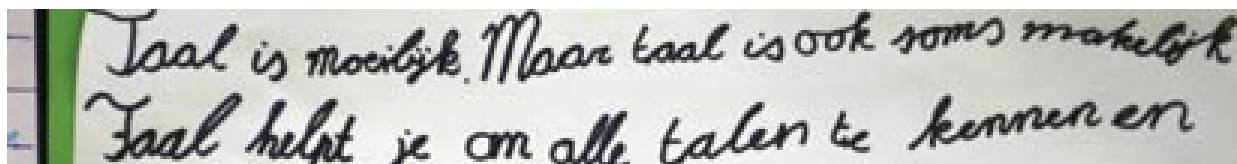
Maak in de klas spelletjes samen met kinderen en ouders: denk aan memory met plaatjes, letters, (rijm)woorden. Donny Waarts, leerkracht van groep 3 op Obs Bloemhof bedacht een originele duurzame versie van memory: met dopjes van lege flesjes (in ieder dopje staat een cijfer, van ieder cijfer zijn er twee). Na het maken en spelen mogen ze mee naar huis voor meer taalplezier.

Voorbeeld 6: Spellingles

Op de vraag van de school (obs De Piramide) naar wensen van ouders in de samenwerking rondom taal, vroeg een aantal ouders of zij de spellingles van hun kind mochten bijwonen. Ouders vertelden dat zij moeite hebben met het helpen van hun kind of zelfs soms geen antwoord kunnen geven. Cheryl Kurstjens, leerkracht van de groep, pakte de vraag meteen op. Om het plezier te stimuleren, maakte Kurstjens een quiz met spellingsvragen waaraan kind en ouders samen deelnamen. Dit leverde veel hilariteit op, tussen kind en ouder en tussen kinderen en ouders onderling. Daarna lieten kinderen hun spellingschrift zien aan de ouders en vertelden zij over wat zij precies leren op school. Ouders mochten vragen stellen. Kurstjens gaf ouders als tip om thuis vooral veel te praten over school, te vragen wat kinderen leren en wat ze leuk vinden of moeilijk. Ouders die moeite hebben met het helpen van hun kind bij huiswerk of vragen over spelling drukte ze op het hart ze dat ze altijd bij haar kunnen aankloppen. Ook informeerde ze ouders over taalcursussen voor volwassenen.

Voorbeeld 7: Presentatie van Taalkrant

Projecten zijn in de bovenbouw betekenisvolle activiteiten om ouders bij te betrekken. Ouders zien het werk van de kinderen, maar kunnen ook op het niveau van de inhoud meepraten. Op obs De Kleine Wereld werden alle ouders van de bovenbouw uitgenodigd voor een feestelijke middag waarop de leerlingen hun Taalkrant presenteerden. In verschillende klassen hingen de prachtige muurkranten die de kinderen hadden gemaakt. Het thema van de kranten was taal. Vanuit de drie invalshoeken 'taal is belangrijk', 'taal is moeilijk' en 'taal is leuk' hielden de kinderen interviews, schreven ze artikelen en maakten ze strips. Trots werden de mooie kranten aan de genodigden gepresenteerd.

Cursussen/workshops voor ouders

Naast ouder-kind activiteiten kan de school ook bijeenkomsten aanbieden aan ouders, waarbij hun rol en vaardigheden bij de taalstimulering van hun kinderen centraal staan.

Voorbeeld 1: Nabespreken ouder-kind activiteiten

Het is goed om met ouders te bespreken hoe ze de ouder-kind activiteiten hebben ervaren. De leerkracht kan aangeven wat er goed ging, ouders kunnen vertellen wat ze leuk vonden en waar ze tegenaan liepen.

In groep 3 van De Globetrotter zijn er filmopnames gemaakt van de leesinloop. Na afloop kijken ze deze filmbeelden samen terug. De leerkracht benoemt hoe belangrijk het is wat er tussen ouders en kinderen gebeurt, hoe goed ze samenwerken. Kinderen en ouders zoeken wanneer ze in beeld zijn en hebben veel plezier als ze zichzelf terugzien. Kinderen en ouders zijn trots op wat ze doen. En de leerkracht ook.

Voorbeeld 2: Taalplezier thuis

Op Obs Bloemhof wisselden ruim twintig moeders tijdens een ouderbijeenkomst uit hoe zij thuis met hun kind taalplezier kunnen beleven, door tijdens de gewone huishoudelijke bezigheden aandacht aan taal te besteden. Aan bod kwamen bijvoorbeeld het maken van een boodschappenlijstje, het samen koken en het doen van taalspelletjes.

Voorbeelden van taalspelletjes die heel eenvoudig thuis zijn uit te voeren, zijn rijmspelletjes (“bedenk een dier dat rijmt op tijger”), of dingen in de keuken bedenken die beginnen met de letter A, of “ik zie, ik zie, wat jij niet ziet”. Naarmate kinderen ouder worden, hebben ze veel plezier met het raden van een persoon of een dier, waarbij uder en kind al vragend tot het juiste antwoord komen. Geef voorbeelden, doe voor en laat ouders vervolgens zelf nieuwe voorbeelden bedenken en voordoen.

Veel moeders hadden zelf allerlei creatieve ideeën en tips voor andere moeders om te werken aan de taalontwikkeling thuis: laat een ouder broertje of zusje een jonger broertje of zusje voorlezen, laat het kind elke dag even lezen, ga iedere week naar de bibliotheek om boeken uit te zoeken, kijk samen naar een televisieprogramma en bespreek dat na.

De tip die de ouders meekregen was: ga niet de school imiteren. De leerkracht is er om de kinderen de technische kanten van taal te leren. Thuis is het belangrijk dat een kind kan ontspannen. Het luisteren naar je kind, met je kind te praten, voorlezen en het kind stimuleren zelf te lezen is van grote waarde. School en thuis vullen elkaar aan.

Meer tips voor thuisactiviteiten in de klas: www.onderwijsbeleid010.nl/taalbeginthuis.

Voorbeeld 3: Taalcursus voor ouders

Een taalcursus kan ouders helpen hun taal te versterken. Het is mooi als deze cursus ook aandacht besteedt aan de rol die ouders kunnen vervullen in de taalstimulering.

Het lokaal van groep 7/8 op basisschool Het Plein in Rotterdam-Noord puilde uit van de ouders op een vrijdagochtend in november. Zij volgden er de ouderworkshop 'Meer Taalplezier thuis' die die ochtend door Stichting Wereld-leren op basisschool Het Plein werd verzorgd. Minstens 30 ouders stelden vragen over hoe zij thuis de taalontwikkeling van hun kind kunnen bevorderen, wat zij kunnen doen als hun kind niet wil lezen en hoe zij zelf aan hun eigen taalvaardigheid kunnen werken. Dit laatste is opgepakt door een vrijwilliger van het project 'Taal voor Thuis' van Stichting Lezen & Schrijven die sinds januari 2014 wekelijks op vrijdagochtend van 9.00 tot 10.30 uur een groep ouders begeleidt (zie foto).

Het project 'Taal voor Thuis' is erop gericht om ouders, met name moeders, te leren om de taal van hun kinderen te stimuleren. Bovendien krijgen de ouders ook oefeningen om hun eigen Nederlands te verbeteren. Deelnemende ouders krijgen een oudercursus van een half jaar en gratis lesmateriaal in dezelfde thema's waar de kinderen mee werken. Meer informatie over Taal voor Thuis is te vinden op: www.lezenenschrijven.nl/taalvoorhetleven/taalvoorthuis/.

Ook zelf aan de slag met een taalcursus voor ouders? Op de website van de gemeente Rotterdam is cursusmateriaal beschikbaar van de cursus Goed, Beter, Best. Kijk op www.rotterdam.nl/goedbeterbest.

Doelgericht experimenteren in het team

Het is belangrijk om als team te experimenteren met activiteiten zoals hierboven beschreven zijn. Het wordt nog interessanter als het team tussendoor reflecteert en gericht oplossingen bedenkt voor drempels die ervaren worden door leerkrachten en de medewerker ouderbetrokkenheid. Intervisie kan een goede manier zijn om hierover te praten en van elkaar te leren. Hierna volgt een voorbeeld. Het is mogelijk de adviezen van dit team over te nemen, maar het is veel effectiever om de adviezen samen te formuleren zodat het hele team meedenkt.

Voorbeeld: Intervisiegesprek obs De Meridiaan

Tijdens de eerste intervisiebijeenkomst is een casus van een moeilijk bereikbare ouder behandeld en daarbij gekeken welke problemen en vragen er een rol spelen. Vervolgens zijn adviezen geformuleerd voor de oplossing ervan.

Problemen met een (mogelijk) laaggeletterde ouder

- *Het kind heeft een beperkte woordenschat/ is een zwakke lezer.*
- *Vader én moeder hebben een beperkte woordenschat en kunnen niet goed lezen in het Nederlands. In hun moedertaal zijn ze mondeling wel vaardig, schriftelijk is niet bekend.*
- *We weten niet zeker wat er thuis gebeurt met taalstimulering.*
- *We denken dat deze ouders niet voorlezen omdat ze het lastig vinden.*
- *We weten niet of deze ouders op een cursus kunnen of willen (hebben ze tijd?) om hun taalvaardigheid te verbeteren.*

Vragen

- 1. Hoe maak ik het bespreekbaar als ik het gevoel heb dat de ouders te weinig doen om de taalontwikkeling van het kind te stimuleren?*
- 2. Wat kan ik deze ouders adviseren en hoe kan ik hen ondersteunen?*

Algemene oplossingen

- *Tijd nemen voor de ouder en open vragen stellen aan de ouders ("Hoe gaat het met jullie?").*
- *Benoemen wat de ouders wél goed doen.*

Als een ouder niet zelf aangeeft dat hij/zij hulp nodig heeft (i.v.m. schaamte):

- *Benoemen wat de ouders wel goed doen.*
- *Benoemen wat er naar jouw idee minder goed gaat n.a.v. concrete voorbeelden ("Ik zie dat de huiswerkopdrachten niet gedaan worden/ik merk dat briefjes niet gelezen worden/ik hoor van uw kind dat hij niet voorgelezen wordt") en checken of dat klopt.*
- *Normaliseren van de moeilijkheden/problemen ("Er zijn heel veel ouders die dit lastig vinden) en je zelf ook kwetsbaar opstellen ("Ik vind het ook lastig").*
- *Belang van het kind voorop en daarbij de rol van de ouder benadrukken (in de taalontwikkeling) en echt belangrijk maken.*
- *Hulp aanbieden en meedenken over oplossingen.*

Eenvoudige tips geven die aansluiten bij het vermogen van de ouder, zoals:

- *Als u niet goed kunt lezen, dan is het belangrijk om veel te praten met uw kind, of spelenderwijs met taal bezig te zijn (spelletjes, liedjes, prentenboeken).*
- *Als u de Nederlandse taal niet goed beheerst, kunt u met uw kind praten en lezen in uw moedertaal.*

Stimuleren

- *Uitleggen hoe zij met hun kind kunnen werken aan taalontwikkeling met duidelijke voorbeelden.*
- *Voorbeelden laten zien van taalstimulering door ouders in de klas uit te nodigen (bijv. bij tutorlezen) of het op een ouderavond voor te doen.*
- *Voorbeelden geven van wat andere ouders doen en hoe.*
- *Ouders stimuleren om een taalcursus te volgen.*

Ook aan de slag met intervisie? Kijk voor het stappenplan op de website www.onderwijsbeleid010.nl/taalbeginthuis of google op incidentmethode.

4. Stap 4: Borging

Om de aandacht voor de samenwerking met laaggeletterde ouders te borgen, ligt inbedding in het algemene ouderbeleid van de school voor de hand. Het gaat om een verdieping van wat op de meeste scholen al gebeurt met ouders. Uit de literatuur weten we dat een eenduidige visie op ouderbetrokkenheid een belangrijke succesfactor is voor sterk ouderbeleid. Hoe staat het ervoor met het ouderbeleid op scholen en hoe kunnen scholen te werk gaan?

De praktijk

In de praktijk blijkt dat vooral directieleden en medewerkers ouderbetrokkenheid een duidelijke visie hebben op ouderbetrokkenheid, maar dat die visie niet altijd helder is bij de rest van het team. Vaak is de ouderkamer als uitgangspunt genomen in het vastgelegde ouderbeleid. Leerkrachten staan meer op afstand en noemen ouderbeleid vaak een taak voor de medewerker ouderbetrokkenheid. Leerkrachten die actief zijn in het betrekken van ouders doen dat vaak vanuit een persoonlijke visie, niet omdat dat zo is afgesproken met elkaar.

“Ik doe dit omdat ik het belangrijk vind, maar heb geen idee wat hierover in beleid staat. Ik zou best willen weten hoe anderen hierover denken.” Leerkracht groep 1/2.

Het werken aan ouderbetrokkenheid staat zeker op het netvlies en krijgt veel aandacht, maar concurreert ook met andere zaken die moeten gebeuren en er is tijdgebrek.

“We moeten al zoveel. Het moet wel kunnen”. Citaat van een schoolleider.

Activiteiten gericht op ouders, zijn vaak niet in termen van doelen en opbrengsten geformuleerd. Ook ontbreekt hierin veelal een eenduidige aanpak. Met name de samenwerking tussen leerkrachten en medewerker ouderbetrokkenheid ontbreekt op de meeste scholen. Het resultaat is dat, ondanks alle inspanningen, vaak maar een klein deel van de ouders wordt bereikt. Dit leidt soms tot frustratie bij leerkrachten.

“We doen er echt alles aan om ouders te betrekken. Maar ze willen niet.” Leerkracht van groep 7.

Hoe kunnen scholen te werk gaan?

Om de samenwerking met laaggeletterde ouders te borgen, gaat het om drie dingen:

- ouderbetrokkenheid versterken;
- een gezamenlijke visie formuleren;
- planmatig werken.

Ouderbetrokkenheid versterken

Vrijwel alle scholen hebben een beleidsnotitie waarin de doelen en de aanpak van ouderbetrokkenheid beschreven staat. Zorg dat dit beleid een richtsnoer wordt voor het hele team. Bedenk goed wat je wilt bereiken en wat er mogelijk is aan investering. Maak dus keuzes. Liever een of twee goede activiteiten, dan veel half werk.

Tip: Op internet zijn veel stappenplannen te vinden die helpen om bestaande activiteiten te inventariseren en te evalueren. Ga voor een voorbeeld naar www.jso.nl, kies voor publicaties > handboeken > stappenplan ouderbetrokkenheid.

Een gezamenlijke visie formuleren

De visie van de school op ouderbetrokkenheid is de rode draad van het beleid. Let hierbij op de definities die je gebruikt en de doelen die leidend zijn. Zorg dat je woorden gebruikt die voor het team betekenis hebben.

Een driehoeksrelatie voor meer taal – De visie van obs Bloemhof

“Obs Bloemhof heeft een duidelijke kijk op de manier waarop ze met ouders wil samenwerken”, vertelt Josta van den Thillaart, intern begeleider van de school. “Onze school streeft naar optimale onderwijskansen voor onze kinderen. Dat doen we door middel van onderzoekend leren met onder meer het Wanita concept waarin taal de rode draad is. Hiervoor zoeken we actief samenwerking met ouders voor een optimale driehoeksrelatie tussen school, kind en ouders. Veel van onze ouders willen die samenwerking graag, maar hebben vragen over onderwijs-ondersteuning en taalstimulering thuis. Onze school sluit aan bij deze behoefte, gaat hierover met iedere ouder het gesprek aan, zet de deur open voor ouders om in de school mee te kijken en biedt ouders ondersteuning bij hun vragen. Ons doel is om kinderen samen met ouders een talige omgeving te bieden, passend bij de rollen van school en thuis.”

Drie dimensies van ouderbetrokkenheid volgens Lusse¹⁸

1. Onderwijsondersteunend gedrag:

het gedrag van ouders dat bijdraagt aan gunstige leeromstandigheden thuis, een positieve houding tegenover school en het werk van kinderen en het thuis helpen bij leertaken. Onderwijsondersteunend gedrag vindt thuis plaats en dient het pedagogische doel. Dit is de dimensie met de meeste invloed op schoolprestaties.

2. Contact tussen ouders en school:

de communicatie en samenwerking tussen ouders en school om te komen tot afstemming in de benadering van het kind. Contact tussen ouders en school vindt meestal op school plaats, maar soms ook thuis in de vorm van een huisbezoek, of tussen thuis en school in telefoon- of e-mailcontact. Het dient het pedagogische doel.

3. Ouderparticipatie:

de actieve deelname van ouders aan activiteiten op school, te onderscheiden in formele participatie (ouderraad; medezeggenschapsraad) en informele hand- en spandiensten aan de school. Ouderparticipatie vindt plaats op school en dient het organisatorische en/of democratische doel van partnerschap.

In de visie van obs Bloemhof is terug te zien dat de school invulling geeft aan drie dimensies van ouderbetrokkenheid, waarbij in sterke mate sprake is van wederkerigheid:

1. Onderwijsondersteunend gedrag: de school zoekt de samenwerking met ouders op om op school en thuis een talige omgeving te bieden, passend bij ieders rollen.
2. Contact tussen ouders en school: het gesprek aangaan om de samenwerking tot stand te brengen.
3. Ouderparticipatie: de school zet de deur open voor ouders om mee te kijken en biedt ondersteuning bij vragen. (Let op: meestal wordt onder ouderparticipatie verstaan dat ouders ondersteunende activiteiten voor school uitvoeren. Dit is echter een voorbeeld waarbij participatie gericht is op ondersteuning van de ouders.)

“Bij onze ouders gaat het er niet om wat ouders voor ons kunnen doen, maar wat kunnen wij voor ouders betekenen.” Peter Koedood, directeur kbs Oscar Romero.

Planmatig werken

Een school kan een hele reeks aan ouderactiviteiten bieden en tegelijkertijd het beoogde doel niet bereiken. Om dat te voorkomen helpt het om planmatig te werk te gaan, door:

1. vooraf helder te verwoorden wat het doel is/de doelen zijn;
2. met elkaar afspraken te maken over het bereiken van de doelen (lees: wat gaan we doen om ze te bereiken?);
3. activiteiten uit te voeren;
4. regelmatig vinger aan de pols te houden. Evalueren van de activiteiten, reflecteren op de gestelde doelen en -indien nodig- de aanpak aanpassen, zijn belangrijke onderdelen van een goede aanpak.

Op deze manier werk je systematisch en gestructureerd aan een goede samenwerking met ouders in plaats van een ad hoc-beleid te voeren waarbij iedereen individueel af en toe activiteiten uitvoert omdat die op dat moment leuk of nodig lijken.

Kijk voor een voorbeeld van een schema van ouderactiviteiten en doen op www.onderwijs-beleid010.nl/taalbeginthuis.

Kbs de Globetrotter heeft als doel om de ondersteuning en taalstimulering thuis van ouders verder te versterken. Om goed inzicht te krijgen in de thuissituatie, zet de school in op het in beeld brengen van het ondersteunend gedrag van alle ouders via kennismakingsgesprekken en huisbezoeken in alle groepen. Daarnaast ontwikkelt de school een doorgaande lijn van ouderactiviteiten in de klas, waar ouders ondersteuning krijgen voor taalstimulering thuis. In 2013 is de school gestart met het vormgeven van ouderactiviteiten in groep 0 tot en met 4. In 2015 wordt de lijn doorgetrokken naar groep 5 tot en met 8.

Steeds meer scholen zien het belang van het planmatig werken aan ouderbetrokkenheid. De focus op laaggeletterde ouders helpt bij de verdere ontwikkeling en borging.

Portret

Saskia de Bruijne, obs De Kleine Wereld

Ouderbeleid als basis voor samenwerken aan taal

“Bewustwording van laaggeletterdheid heeft onze school weer een duwtje gegeven. Je weet het wel, dat er een groep ouders is die moeite heeft om hun kind te ondersteunen, die het lezen en schrijven niet beheerst. Dit traject drukte ons toch weer even met de neus op de feiten. We zijn op deze school al een tijd bezig met ouderbetrokkenheid, volgens een plan dat beschrijft wát we doen en met wie we samenwerken. Daar staan ook wel doelen in die uiteraard geëvalueerd worden. Maar als ik nu vooruit kijk, dan denk ik dat we veel ambitieuzer moeten zijn op het gebied van educatief partnerschap. We kunnen veel concretere en hogere doelen stellen als de hele school erbij betrokken is.

Mijn idee is dan ook om voor de komende jaren een plan te maken met het team én ouders. Dan wordt het een plan van de gehele school. Ik denk dat die samenwerking de sleutel is tot succes. Als we bovendien op het gebied van ouderbetrokkenheid nog planmatiger, meer cyclisch, gaan werken, zoals we op andere vlakken allang doen, dan gaan we mooie resultaten behalen. Voor de zomer zetten we als team de eerste stappen en volgend jaar gaan we écht aan de slag met het ontwikkelen van ons nieuwe beleid.”

Portret

Mariska Daalhuizen, obs De Piramide

Ouderbeleid gericht op laaggeletterde ouders

“Taal is de basis voor een goede schoolloopbaan van kinderen. De samenwerking met ouders is onmisbaar. Ik bemerkte dat veel ouders niet goed weten hoe wij kinderen taal leren. Daarom heb ik een beleidsplan gemaakt waarin ik per leerjaar heb uitgewerkt wat we aan ouders willen vertellen over het leren van de taal door kinderen. We leggen uit wat woordenschat is, hoe het leren lezen verloopt, wat technisch lezen is etc. We organiseren per leerjaar bijeenkomsten voor ouders waarin per bijeenkomst een thema wordt besproken.

We bemerkten dat er een grote groep ouders is die we niet bereiken. Reden om in gesprek te gaan met ouders over hun vragen en wensen. Zij vertelden dat ze graag zelf meer wilden ervaren wat hun kind doet met taal, zoals een citotoets maken of een spellingles. Passend bij die behoefte zijn we gaan experimenteren in groep 5 en 7 en met het uitnodigen van ouders in de klas. Deze aanpak evalueren we en overwegen we verder in te zetten over de leerjaren heen. Zo ondersteunen we ouders op twee manieren: ze zien en ervaren hoe het taalonderwijs van het kind werkt en ze ontvangen tips en achtergronden tijdens themabijeenkomsten.

We zien het probleem dat de stof soms te moeilijk is voor ouders, maar het in een keer oplossen daarvan vraagt nogal wat van een school. Om alle ouders laagdrempelig te ondersteunen bij taalstimulering thuis denken we dat we de basis moeten en kunnen leggen in de onderbouw. Als we ons daar bewust richten op de samenwerking rondom taal, waarbij ook aandacht is voor ouders met een zeer laag taalniveau, dan werken we echt aan een fundament. Pasklare antwoorden hebben we nog niet. Maar we laten dit niet los. Het is een groeiproces.”

Zie het bestaande plan van Obs de Piramide op www.onderwijs010.nl.

Bloei

De voorbeelden in dit hoofdstuk laten zien dat het ouderbeleid volop in ontwikkeling is op scholen. Het is duidelijk dat de borging vraagt om structurele aandacht en meer tijd. Pasklare voorbeelden zijn er nog niet. Komend jaar zullen deze opbloeien en verder bijdragen tot een stevig fundament voor de driehoeksrelatie tussen school, kinderen en ouders. Vanuit dit fundament kan de samenwerking aan taal verder groeien en vruchten afwerpen.

Tot slot

Veel scholen zijn zich bewust van het belang van ouderbetrokkenheid. Met dit boekje hopen we leerkrachten handvatten te bieden om aansluiting te zoeken bij moeilijk bereikbare ouders, waarbij laaggeletterdheid een rol speelt. Het belang om te werken aan een samenwerkingsrelatie gericht op taalstimulering op school en thuis is groot en de ontwikkeling is volop in gang. Dit werk is niet af. Het vraagt om meer borging van deze aanpak in de school en meer kennis over het ondersteunen van taalstimulering thuis. Voor resultaten is een lange adem nodig.

Het promotieonderzoek 'Thuis in Taal' gaat verder. Het gaat om ontwikkelonderzoek in groep 0 tot en met 4 op een aantal basisscholen in Rotterdam. Het onderzoek behelst de ontwikkeling van gerichte interventies om de taalondersteuning door ouders thuis verder te helpen versterken en de onderbouwing van deze aanpak met actuele wetenschappelijke kennis. Deze handreiking is het eerste product van dit onderzoek. Een tweede handreiking wordt volgend schooljaar getest. Daarna worden ook deze ervaringen en resultaten gedeeld met Rotterdamse scholen.

Voor meer informatie over het onderzoek kunt u contact opnemen met Martine van der Pluijm (foto), promovendus bij Kenniscentrum Talentontwikkeling van Hogeschool Rotterdam op m.s.van.der.pluijm@hr.nl.

Dankwoord

Aan de zoektocht - met als resultaat dit boekje - hebben veel mensen bijgedragen. In het bijzonder bedanken we de scholen die de deur hebben opengezet voor de pilot in het kader van het onderzoek 'Thuis In Taal' en het project 'Meer Taalplezier in Rotterdam': kbs De Globetrotter, kbs Oscar Romero, obs Bloemhof, obs De Kleine Wereld, cbs Het Plein, kbs De Pionier, obs De Meridiaan en obs De Piramide. Dank ook aan de medewerkers en ouders van scholen die deelnamen aan het project 'Meer Taalplezier in Rotterdam', het team van Stichting Wereld-Leren en de medewerkers van de schoolbesturen (BOOR, Kind en Onderwijs en RVKO). Het project 'Meer Taalplezier in Rotterdam' is mede mogelijk gemaakt door Rabobank Rotterdam, Vestia Feijenoord, VSB Fonds, voormalige deelgemeenten Prins Alexander en Feijenoord. Andere partijen droegen bij door de inspirerende samenwerking: Theater Walhalla, ZangExpress en Stichting Lezen & Schrijven. Ook gaat onze dank uit naar de collega's van Hogeschool Rotterdam en Welten Instituut van de Open Universiteit.

Literatuur

¹ Severiens, S. & De Kool, D. (2013). *Ouderbetrokkenheid in Rotterdam*. Rotterdam: Risbo Research, Training, Consultancy.

² idem.

³ Lusse, M (2013). *Een kwestie van vertrouwen. Een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het 'grootstedelijke' vmbo als bijdrage aan preventie van schooluitval*. Rotterdam: Rotterdam University Press. Verwijzing naar Flouri, E & Buchanan, A (2004). Early father's and mother's involvement and children's later educational outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, 7 (2), 141-153. Verwijzing naar Flouri, E & Buchanan, A (2004). Early father's and mother's involvement and children's later educational outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, 7 (2), 141-153.

⁴ Bakker, J., Denessen, E, Dennissen, M, & Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de effecten van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren kunnen vervullen*. Radboud Universiteit Nijmegen: Janssen ReproSmith; Smith, M.C. & Elish-Piper, L.E. (2002). Primary-grade educators and adult literacy: Some strategies for assisting low-literate parents. *The Reading Teacher*, 56(2), 156-165; Hoover Dempsey, K.V. & Sandler, H.M., (1997). Why do parents become involved in their children's education? *Review of educational research*, 67 (1), 3 – 42. EJ548327; Goodall, J. & Vorhaus J. (2011). *Review of best practice in parental engagement*. Research Report DFE-RR156. Department for Education, UK Government.

⁵ Goodall, J. & Vorhaus J. (2011). *Review of best practice in parental engagement*. Research Report DFE-RR156. Department for Education, UK Government.

⁶ Mulligen, W. van, Gieles, P. & Niewenbroek, A (2011). *Tussen thuis en school. Over contextuele leerlingbegeleiding*. Den Haag: Acco.

⁷ OECD (2000). *Literacy in the information age: final report of the international adult literacy survey (IALS)*. OECD, Paris.

⁸ Greef, M. de, Segers, M. de & Nijhuis, J. (2013). *Feiten en cijfers geletterdheid. Overzicht van de gevolgen van laaggeletterdheid en opbrengsten van investeringen voor samenleving en individu*. Stichting Lezen & Schrijven in samenwerking met Universiteit van Maastricht, ECBO, PWC en SEO. Den Haag.

⁹ *Vooronderzoek laaggeletterdheid in Stadsregio Rotterdam*. Cinop, Den Bosch, 2006.

¹⁰ Greef, M. de, Segers, M. de & Nijhuis, J. (2013). *Feiten en cijfers geletterdheid. Overzicht van de gevolgen van laaggeletterdheid en opbrengsten van investeringen voor samenleving en individu*. Stichting Lezen & Schrijven in samenwerking met Universiteit van Maastricht, ECBO, PWC en SEO. Den Haag.

¹¹ Kogut, B. (2004). Why adult Literacy matters. *Phi Kappa Phi Forum*, 84(2), 26-28; Lynch, J. (2009). Print Literacy Engagement of parents from low-income backgrounds: implications for adult and family literacy programs. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 52, 6 509-521.

¹² Onder meer Steensel, Roel van, Nele McElvany, Jeanne Kurvers and Stephanie Herppich. How effective are family literacy programmes? Results of a meta-analysis. December 2010 *Review of educational research* 2011 81: 69 originally published online.

¹³ Lareau, A. (2003). *Unequal childhoods. Class, race, and family life*. Berkeley and Los Angeles: University of California press: Snow, C.E., Tabors, P.O. & Dickinson, D.K. (2001). Language Development in the Pre-school Years. In: Dickinson, D.K. & Tabors, P.O. (red). *Beginning Literacy with Language*. Young Children Learning at Home and School. Baltimore, Maryland: Paul H. Brookes Publishing Co.

¹⁴ Gelderen, A. van (2011). Het onderwijs in Lezen en Schrijven. In: Gelderen, A. van & Schooten, E. van (2011). *Taalonderwijs; een kwestie van ontkavelen. Openbare les*. Rotterdam: Rotterdam University Press.

¹⁵ Pomerantz, E.M., Moorman, E.A. & Litwack, S.D. (2007). The How, Whom, and Why of Parents' Involvement in Children's Academic Lives: More Is Not Always Better. *Review of Educational Research*, Vol. 77, No. 3 (Sep., 2007), pp. 373-410

¹⁶ Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M., & Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de effecten van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren kunnen vervullen*. Radboud Universiteit Nijmegen: Janssen Repro.

¹⁷ Stals, K. (2012). De cirkel is rond. Onderzoek naar succesvolle implementatie van interventies in de jeugdzorg. Universiteit Utrecht.

¹⁸ Lusse, M (2013). *Een kwestie van vertrouwen. Een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het 'grootstelijke' vmbo als bijdrage aan preventie van schooluitval*. Rotterdam: Rotterdam University Press.

